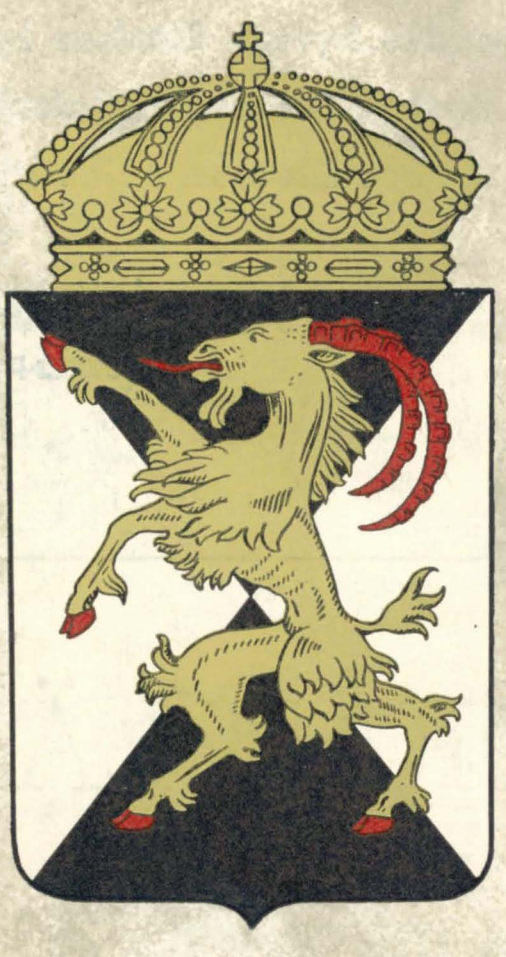

En ännu bättre tapet,

DURO

ULTRA

tvättbar i särklass

DURO-ULTRA är en god exponent för hemortens industrier. Kvalitetskravet går genom hela produktionen både när det gäller konstnärligt utförande och material. Begär DURO-ULTRA nästa gång, och Du får en ännu bättre tapet, som dessutom tillverkas i Din hembygd.

A-B DUROTAPET
HAGASTRÖM

För
rationell hårvård

Lundén & Skalin *frisersalong*

Södermalmstorg Gävle
Tfn 14647

Furuvik

— ett sommarparadis
för ung och gammal

IZAL
virvelrostat

godare kaffe
mera kaffe

BOCKEN-1959

MEDLEMSBLAD FÖR HÄLSINGE REGEMENTES KAMRATFÖRENING

Redaktion: Kapten Ivar Hillström och fanjunkare Rune Berlin

I detta nummer har medverkat överstelöjtnant K. G. Sohlén, major N. Frykberg, kapten G. Fernqvist samt sergeant A. Rosell

HÄLSINGE REGEMENTES KAMRATFÖRENINGS UPPGIFT

är att verka för vidmakthållandet och stärkandet av sambandet mellan regementet och bygden samt att främja samhörigheten mellan nuvarande och förutvarande hälsingesoldater.

Medlemskap kan vinnas av varje svensk man och kvinna, som hyser intresse för föreningens verksamhet.

*

Ordförande, Överste H. Berggren, Vallunge, Åbyggeby. Vice ordförande: Överste A. Henriksson, Gävle, överstelöjtnant Arne Dyberg, I 14, tfn 154 80, Gävle. Sekreterare: Kapten Gert Nilsson, Länsstyrelsen, Gävle. Kassör: Förvaltare E. V. Andersson, I 14, tfn 154 80, Gävle. Övriga styrelseledamöter: Riksdagsman Per Persson, Norrby 10, Runemo, landstingets ordf. Edvin Jansson, Harnäs, överstelöjtnant K. G. Sohlén, Strindbergsgatan 32, Stockholm, riksdagsman Jon Jonsson, Bollnäs, vaktmästare H. Månsson, Fredriksdalsvägen 2 B, Gävle, häradsdomare J. A. Andersson, Trönödal, löjtnant E. Pira, Engelbrektsgatan 3, Gävle, hemmansägare Einar Berlin, Brogården, S. Valbo.

*

Vid medlemsanmälan eller anskaffning av medlemsnål, minnesskrift m m vänd Eder till Kapten Gert Nilsson.

Föreningens postgirokonto

137332

TJUGOANDRA ÅRGÅNGEN 1959

GÄVLE 1959 GEFLEBORGS TRYCKERIAKTIEBOLAG

Detta Nummer

har tillkommit genom stöd av bl. a. följande firmor

F. Ahlgrens Tekn. Fabrik A/B, Gävle

A/B Elektro-Armatur, Gävle

Aktiebolaget Svenska Kullagerfabriken, Hofors Bruk

Vict. Th. Engwall & Co Kommanditbolag

Korsnäs A/B, Gävle 2

Carl Larsson Fotografiska Atelier, Gävle

Carl A. Ohlsson, Gävle

Stockholm—Gävle Slakteriförening

A. U. Wahlbergs A/B, Juvelerarefirma, Gävle

Jacob Wennberg Aktiebolag, Gävle

Eric Börjesson, Järnhandel, Gävle

Elektriska Kompaniet A/B, Gävle

Hallbergs Bokhandel, Gävle

A. Hildebrand, Hovjuvelerare A/B Gävle—Sandviken

Norelius & Thorssell A/B, Gävle

Söderlund & Lindström mek. verkstäder, Gävle

HÄLSINGE REGEMENTES KAMRATFÖRENING HYLLAR MINNET AV

Typografen Axel Rydberg, Gävle

f. d. Maskinuppsättaren Carl Jäderström, Bollnäs

f. d. Hovmästaren Axel Johansson, Gävle

Verkmästaren F. L. Engelberg, Gävle

Ingeniören Carl Westerberg, Gävle

Vaktmästaren B. H. Carlsson, Gävle

Lasarettsläkaren A. Samuelsson, Gävle

Musikfanjunkaren K. A. Lennström, Falun

Överfuriren Evert Thylberg, Solna

Häradsdomaren Olof Östling, Norra Valbo

f. d. Postiljonen Per Johan Strand, Uppsala

Löjtnanten Fritz Rydberg, Gävle

50 år i Gävle

50 år har gått sedan Kungl Hälsinge regemente som ett led i genomförandet av 1901 års härordning fick sin förläggning i Gävle. Sedan Karl XI:s tid har regementet militärorganisatoriskt sett aldig genomgått en så genomgripande förändring. Indelningsverket sattes slutgiltigt på avskrivning och ersattes av en värnpliktsarmé med en gles befälskader av heltidstjänstgörande yrkesmilitärer.

Sekelskiftet var en brytningstid i svenskt samhällsliv och försvarsfrågan drogs på ett olyckligt sätt in i de polititska striderna. Den allmänna värnplikten betraktades av många som ett intrång i den personliga friheten och de stigande försvarsutgifterna som ett direkt hinder för att genomföra nödvändiga sociala reformer. En starkt bidragande orsak till försvarets impopularitet var också det politiska misstag, som gjordes under senare delen av 1800-talet, då militär användes till polistjänst vid arbetskonflikter. Allt detta skapade en klyfta i den tidigare försvarsgemenskapen, som först vid slutet av 1930-talet kunde överbryggas.

För såväl befäl som värnpliktiga innebar förflyttningen till Gävle avsevärda fördelar. Gävle var residensstaden med goda kommunikationer till länets olika delar. Här fanns skolor och tillfällen att deltaga i en modern stads liv och utveckling och här kunde personalen komma i åtnjutande av kulturella förmåner som på ingen annan plats inom länet. Men förflyttningen innebar icke endast förändringar till det bättre. Kontrasten mellan den idylliska lägerplatsen på Mohed och den kala kaserngården var stor. Den intima samvaro, som präglat lägerlivet, var ett avslutat kapitel. Befäl och manskap blev isolerade från varandra och den gamla känslan av samhörighet började att minska. De nya förhållandena kom på så sätt att bidraga till den allmänna försvarsolusten under denna tid.

Trots den ur försvarssynpunkt ogynnsamma tiden för regementets förflyttning, blev förhållandet mellan regementet och staden från början gott. Till icke ringa del berodde detta på stadens och befolkningens tillmötesgående och välvilliga inställning.

Staden med sina stora resurser och möjligheter har betytt mycket för regementet under de år som gått. Men även regementet har såväl ekonomiskt som i andra avseenden varit till gagn för staden. Regementets idrottsplats, exercishus och gymnastiksal, samt kanske framförallt dess befälspersonal, har varit en tillgång för stadens idrottsliv. Även i dess politiska och kulturella liv har regementets personal funnit sin plats. Regementets nu nerlagda musikkår har varit av stor betydelse för stadens musikliv. Midsommarfirandet på Mohed har fått sin efterföljare i Valborgsmässoafton på Kungsbäck. Regementets Dag har blivit en folkfest, där såväl stad som bygd möter upp.

Genom indelningsverkets upphörande och befälspersonalens förflyttning från sina bostäder minskades den förr så påtagliga samhörigheten mellan regementet och bygden. Men den har efter hand ånyo utvecklats och befästs, ehuru i viss mån i annan form. Den försvarsorganisatoriska utvecklingen har gjort att övningsområdet med sina kaserner och den personal, som där har sin dagliga gärning, icke längre helt kan vara representativt för regementet. Regementets soldater, såväl meniga som huvuddelen av befälet, är spridda över regementets hela rekryteringsområde och till viss del även utanför detta. De återfinns bakom plogen, i fabrikerna eller på andra platser inom samhällslivet. Motsvarande är förhållandet med regementets materiel. Endast en ringa del förvaras inom övningsområdet. Den stora huvuddelen är förrådsställd på olika platser i landskapen för att möjliggöra en snabb och decentraliserad mobilisering. Regementet har på så sätt återvunnit sin gamla förankring i bygden.

Så har tid och rum jämnats ut. Det som förlorades genom regementets förflyttning har återvunnits och förenats med de värden, som vanns, när regementet kom till Gävle. Då vi i denna stund blicka både tillbaka och framåt, är det mig angeläget att uttala ett Regementets tack för vad stad och bygd gjort och betytt för regementet.

Mycket har hänt och mycket har hunnit ändras under de 50 år, som gått efter regementets inflyttning till Gävle. De två stora världskrigen innebar anspänning av stora mått för regementet och särskilt då det senare, då regementet under en följd av år stod med vittomspännande uppgifter vid landets gränser. De militärpolitiska konjunkturerna har växlat med utökningar och reduceringar av befälskader och tjänstgöringstid som följd. En revolutionerande utveckling har ägt rum på vapen- och utrustningsområdet och det taktiska förfarandet har ändrats i takt med tekniken. En jämförelse mellan dagens regemente och det för 50 år sedan låter sig helt enkelt inte göras. Idag stå vi på grund av den militärtekniska utvecklingen i ett nytt ombrytningsskede. Jag är förvissad om att regementet under sin kommande utveckling alltjämt skall följas av bygdens och stadens intresse, stöd och välvilja. Först i denna gemenskap kan regementet rätt utvecklas för att väl kunna fylla sin uppgift som en betydelsefull länk i ett starkt svenskt försvar, i stånd att värna vår frihet och bevara vår fred.

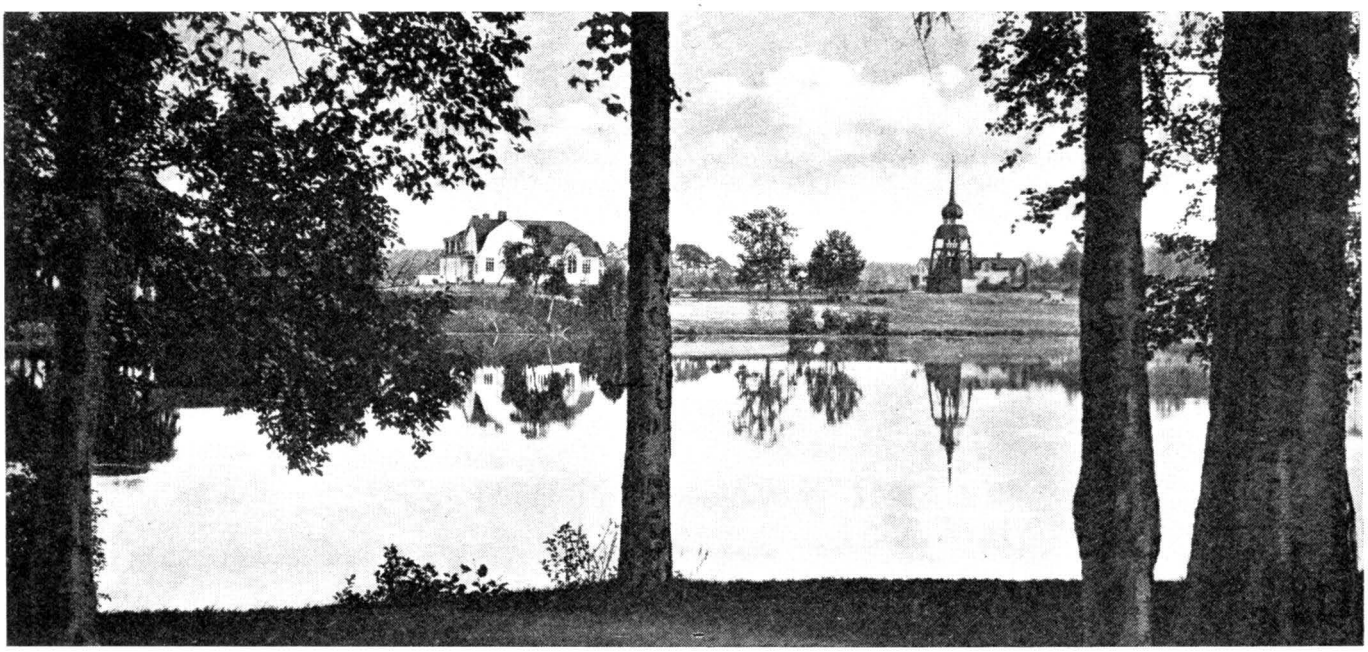
50 år på Kungsbäck

En krönika i ord och bild sammanställd av
Nils Frykberg

Överste von Krusenstjerna lämnade i juni 1909 chefsskapet över regementet och efterträddes av översten friherre Carl Alexander Fock, vilken om sin företrädare yttrade: »Om den mannen har jag icke hört ett ont ord fällas». Ett gott betyg åt en dugande och avhållen chef.

Det var icke för ro skull, som en del av vårt främsta rangregementes dugligaste officerare placerades som chefer för nykasernerade, förutvarande indelta, regementen. Deras erfarenheter från garnisonstjänsten i Stockholm skulle utnyttjas å de nya förläggningsorterna.

En av den viljestarke överste Focks första åtgärder var att, i samråd med stadsträdgårdsmästaren, iordningsställa den vackra regementspark, som i dag utgör

Soldathemmet och klockstapeln från stadsträdgården.

en värdig pendang till den på andra sidan om Gavleån liggande stadsträdgården.

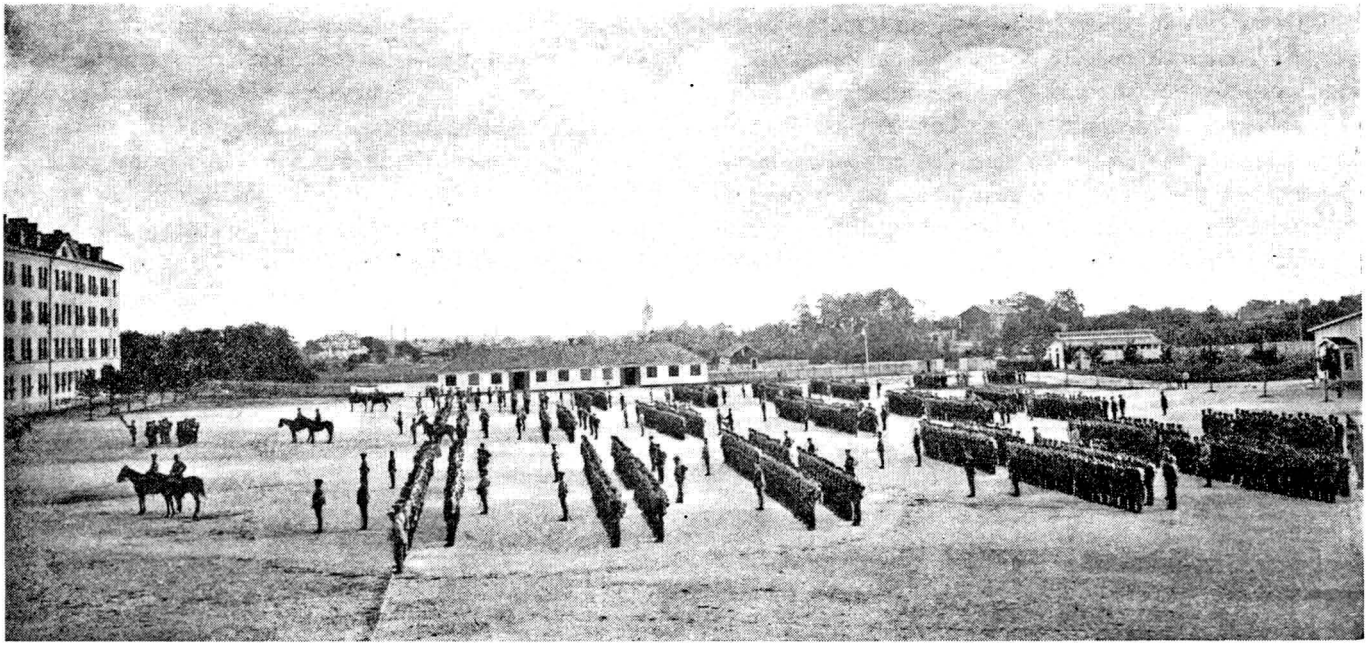
Den Pinetska dansbanan från utställningen i Stockholm 1909 inköptes och »pråmades» upp till Gävle, där den från och med hösten 1909 kunde bjuda stadens kvinnliga ungdom att, under regementsmusikens toner, tråda dansen med länets uniformerade kavaljerer.

När man från staden promenerar stora vägen upp mot kasernerna är den första kasernområdesbebyggelse man möter på vänster hand soldathemmet samt tvärs över vägen det vackra inslaget i miljön — klockstapeln, en förminskad kopia av den berömda Ljusdalsklockstapeln, uppförd av regementets egen personal 1915.

Överste Fock hade i regementspastor Ivar Hultin (1898—1913) en nitisk medhjälpare för tillkomsten av soldathemmet med dess kyrka. Grundgrävningarna togo sin början hösten 1910. I november 1911 var arbetet fullbordat. Kyrksalen var från början icke avsedd som egentligt kyrkorum och vid ärkebiskop Ekmans invigning av soldathemmet den 17. dec. 1911 förekom ingen särskild kyrkoinvigning. 1916 invigde ärkebiskop Söderblom kyrksalen till kyrka, vilket innebär att nattvardsgång, vigsel och jordfästning får förrättas därstädes. Soldatkyrkan är en av de få i landet.

En mindre del av Mohedsbebyggelsen återsågs inom kaserngården vid Kungsbäck. 1910 överfördes ett av den gamla mötesplatsens manskapsmarketenterier till Gävle där det, till att börja med, användes för samma ändamål som förut på Mohed. Sedermera omändrades den gamla marketenteribyggnaden och tjänade som förrådshus och snickarverksad. Ett av kokhusen från Mohed överfördes också till regementet samt uppställdes, som ett annex till köket, mellan detta och gymnastiksalen.

Under överste Focks tid ordnades kompaniernas värnpliktiga efter längd så att resp. Liv (1.), Jerfsö (5.) och 9. komp hade de längsta och Fernebo (4.), Forssa

Regementet uppställt på kaserngården 1914. "Mohedsmarketenteriet" synes i bakgrunden hitom och till vänster om kyrktornet.

(8.) och 12. komp de minsta karlarna. Inmönstringen med dess »måttagning» vållade en del besvärligheter, men när det väl var färdigt, såg det prydligt ut.

Under fältmarscherna hände det ofta att kompanierna »skändade» varandra med följande visor (melodi: »Halta Lottas krog»).

5. komp *»Små, små kvartsfigurer ä ni små, små kvartsfigurer ä ni små, små kvartsfigurer ä ni uppå åttonde kompanit.»*

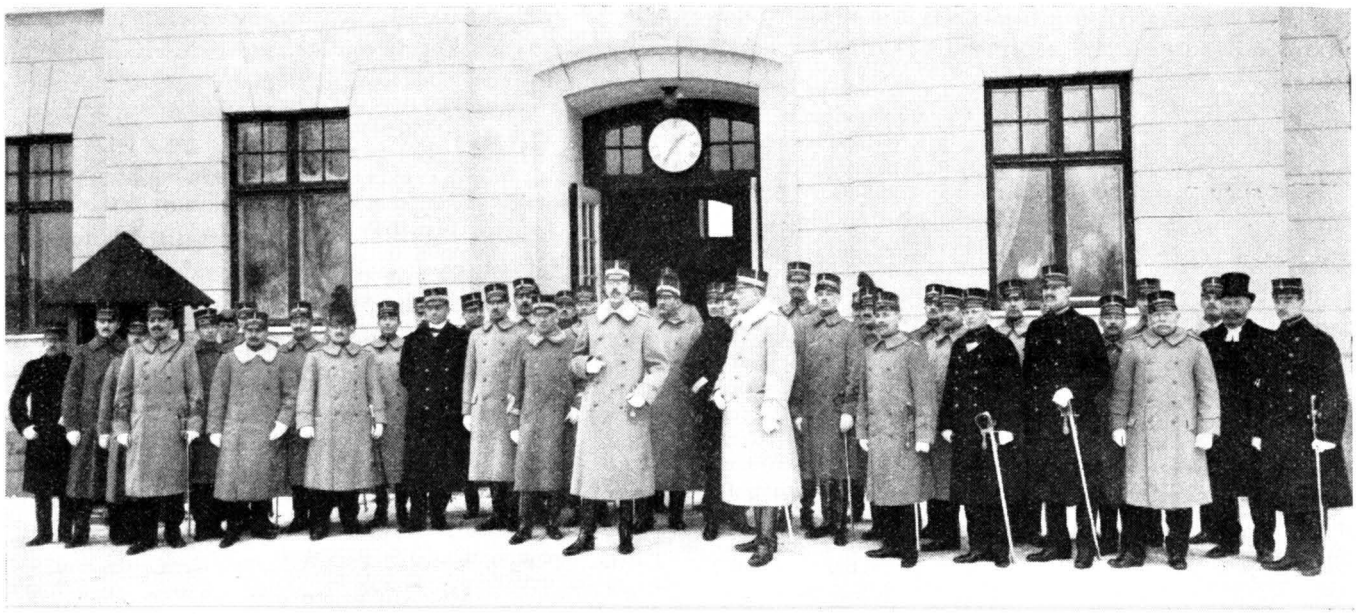
8. komp (svarar) *»Stora långa drullar ä ni stora, långa drullar ä ni stora, långa drullar ä ni uppå femte kompanit.»*

* * *

1912 i januari, närmare bestämt den 19., hade regementet i Gävle sitt första kungabesök. Gustaf V med uppvaktning (general Uggla, kammarherre Boström och major Hallenborg) mottogs vid centralstationen av ett honnörskompani under befäl av kaptern Arvid Genberg. Konungen inspekterade regementet och gick igenom de olika lokaliteterna. Han blev mycket imponerad av officersmässens vackra matsal, vars make han, liksom general Uggla, inte trodde sig ha sett på något annat regemente.

Här nedan synes konungen tillsammans med regementets officerskår framför kanslihuset. Till vänster om konungen general Wrangel och till höger, något skymd av överste Fock, landshövding Hamilton.

År 1914 var inne. Den 28. juni nedsköts den öster-

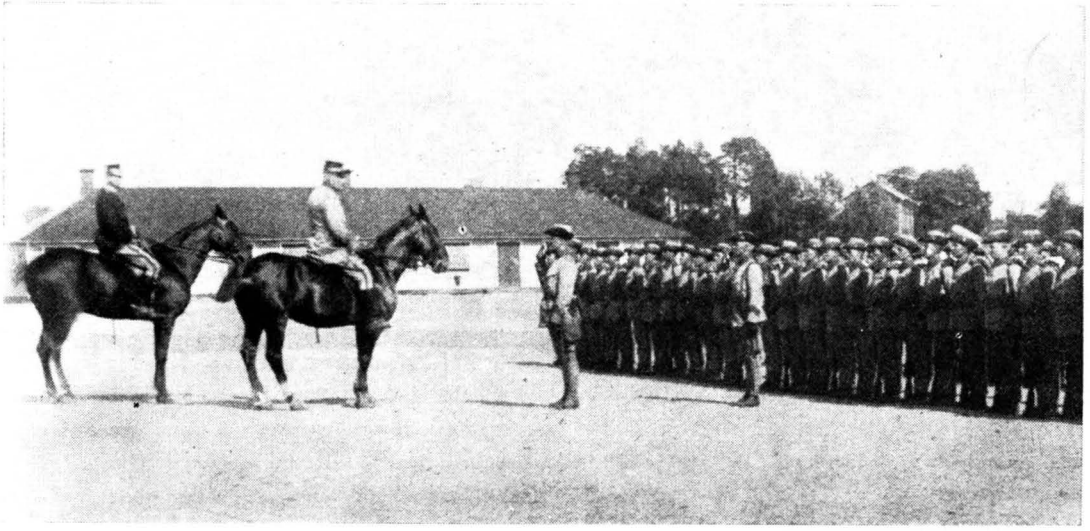

rikiske tronföljaren Franz Ferdinand och dennes gemål i Bosniens huvudstad Sarajevo. Knappast anade man att dessa dödsskott skulle få så ödesdigra följder. Den 28. juli förklarade Österrike—Ungern Serbien krig och sedan följde slag i slag den ena krigsförklaringen efter den andra och den 5. augusti voro stormakterna Tyskland och Österrike—Ungern i krig mot Ryssland, Frankrike och England. Världskriget hade börjat.

* * *

komma ut till olika platser för att inspektera där utsatta landstormsposteringar. Plötsligt anropades vi av en civil herre, som frågade: 'Vad gör herrarna här?' Ärendet framfördes. Vi föreställde oss för den civile herrn, på vilken vi såg att han var van att ha flera under än över sig — det var direktör Enhörning på Kubikenborg. 'Kapten behöver visst inte söka efter en roddbåt. En bogserbåt står till förfogande.'

Bogserbåten kom på avtalad plats och tid och inspektionen verkställdes. Efter densamma frågade

Överste Fock å hästen "Gurko" inspekterar 13. kompaniet å kaserngården den 31. juli 1914. Kompanichefen löjtnant Lundvik lämnar av och bakom honom synes äldste plutonchefen löjtnant Palm.

Sverige skulle vara neutralt. Till skydd för vår neutralitet organiserades, vid sidan om mobiliserad landstorm, skyddstrupper.

Den 30. juli erhölls order att 13. komp skulle organiseras. Chef var löjtnant Lundvik och manskapet togs ur inneliggande styrka.

Samma dag på kvällen avtransporterades kompaniet från Gävle södra till Boden för att tillsammans med andra förband ur andra regementen skydda vår land- och sjögräns mot öster.

* * *

Några dagar senare (den 2. och 3. augusti) organiserades ytterligare skyddstruppsförband nämligen 14. kompaniet med löjtnant Masreliez som chef och XII. kombinerade infanteribataljonsstaben, vars chef var kapten Swedlund och med löjtnant Åkerman som adjutant. Bataljonen Swedlund hamnade så småningom i Sundsvall och från denna tid anser jag att följande episod, vilken är belysande för dåtida förhållanden, icke bör undanhållas »Bockens» läsare. Krönikören fick vid ett besök hos major Swedlund höra följande: »I Sundsvall augusti 1914 gingo jag och min adjutant Axel Åkerman en dag omkring i trakten av Kubikenborg, sökande efter en roddbåt i avsikt att direktör Enhörning: 'Nå, hur var det?' Svar: 'Bedrövligt! De kunde inte ens ladda sina mausergevär (många av landstormsmännen hade aldrig utbildats med gevär m/96).' 'Va ska vi göra?' sa Enhörning. Jag svarade: 'Jag anhåller att under två timmar per dag tillsvidare i och för utbildning till instruktörer utav direktörens kontorsfolk få disponera lämplig personal.' Det bifölls och en instruktörskurs igångsattes, huvudsakligen omfattande mausergevärets användning, skötsel och vård. Kursen gav önskat resultat.»

* * *

Landstormen, vilken som förut nämnts, mobiliserats den 2. augusti, hemförlovades under sista hälften av oktober 1914 samt avlöstes av skyddstrupper ur beväringen tillhörande årsklasser. Från Riksgränsen i norr till Skutskär i söder lågo i avlösningar fram till början av 1919 kontingenter ur regementet på vakt, till skydd för vår neutralitet.

* * *

1915 fick regementet sina första kulsprutor m/14 system Schwarzlose (samma som användes av den österrikiska armén under första världskriget). Ett särskilt kulsprutekompani uppsattes och dess första chef

Från en skyddstruppsförläggning under första världskriget. Officeren längst till vänster är löjtnant Gösta Berndes.

Kulsprutepluton i eldställning. "Lägsta färdiga till eld!"

var kapten Torsten Serrander, vilken förutom många andra goda egenskaper, även hade den att han var en utmärkt »hästkarl».

* * *

Idrotten är den av våra folkrörelser som har den största bredden inom vårt land. Efter olympiska spelen i Stockholm 1912 fick idrottsrörelsen stark vind i seglen, och det var nära nog självklart att ett regemente, där så mycken ungdom var samlad, skulle ha en idrottsplats. En sådan började anläggas år 1915, och invigningsfestligheterna ägde rum den 6. juni 1917. Bl. a. spelades en fotbollsmatch mellan ett officerslag och det segrande manskapslaget i turneringen kompanierna emellan. I officerslaget, som segrade med 1—0, stod som målvakt underlöjtnant Hans Berggren, sedermera chef för regementet.

För att skapa ett område där de värnpliktiga i en trivsam miljö kunde sammanträffa med sina på besök varande anhöriga och vänner, lät överste Fock i regementsparken ordna ett »Skansen» i miniatyr. En del djurburar (6 st) iordningställdes och i dem placerades åtskilliga exemplar ur den nordiska faunan bl. a. rävar och i en damm bakom soldattorpet en säl. Anordningen väckte dock en del kritik från djurskyddsvänligt håll och »djurgården» avvecklades under världskrigets sista år. Ekonomiska skäl spelade också in.

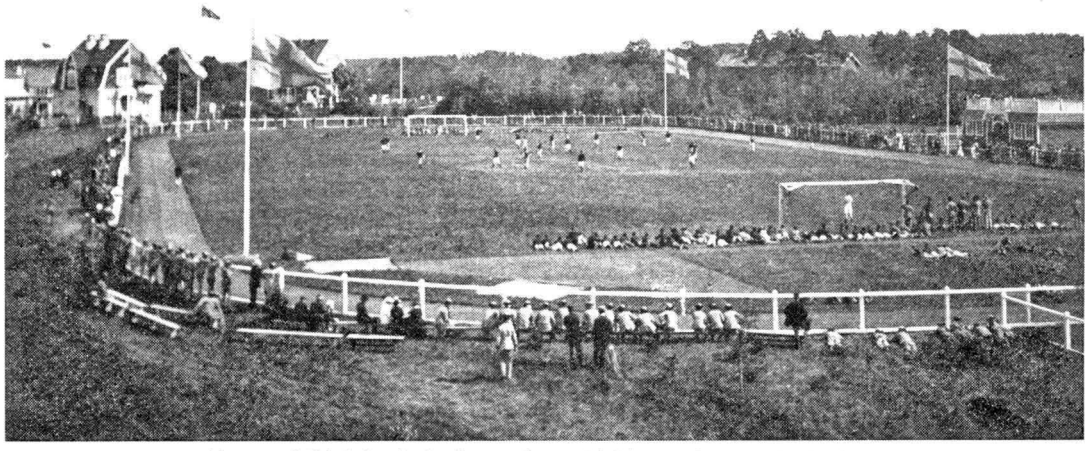
* * *

1918 var den tyska militarismen krossad, centralmakterna besegrade och förödmjukade samt Nationernas förbund, organet för fredlig lösning av mellanfolkliga tvister, i vardande. Allt var upplagt för en allmän nedrustning, fred och försoning. Rustningsmiljonerna skulle i stället användas till återuppbyggnad och sociala reformer. Hur gick det och hur ser världen av i dag (1959) ut!

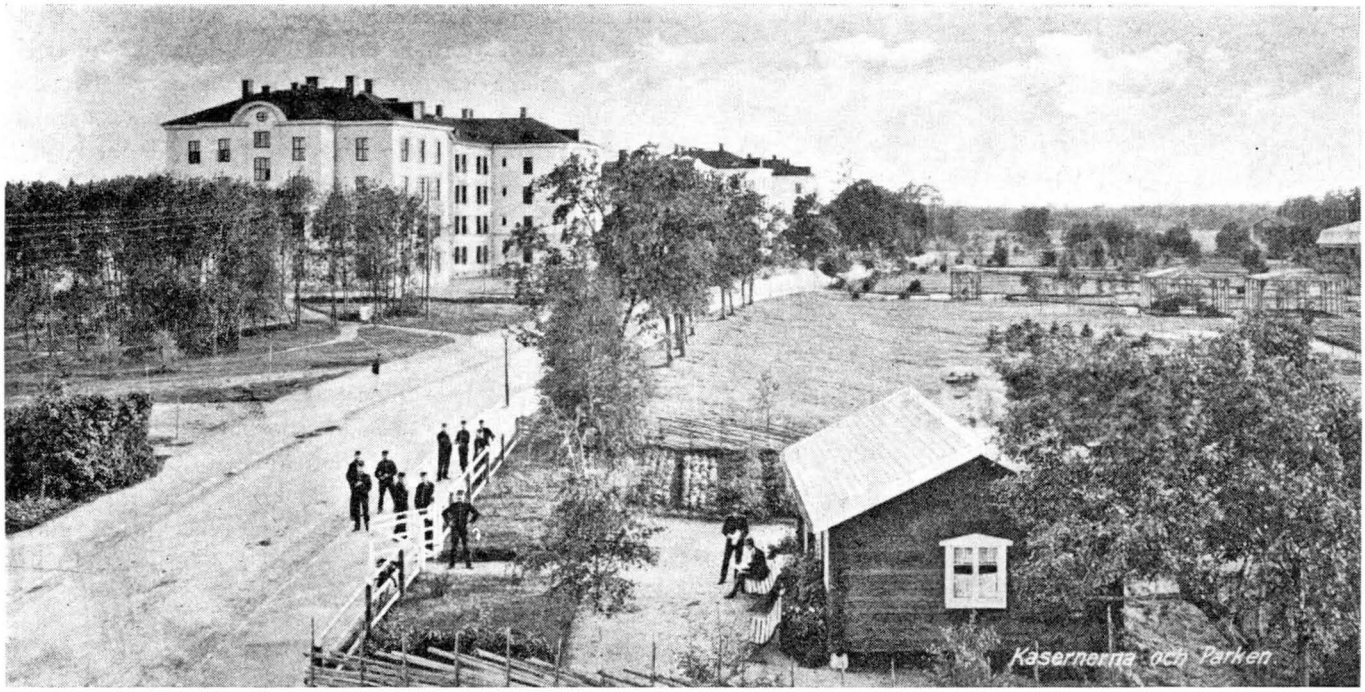
Emellertid kunde vårt land icke undgå att påverkas av de allmänna tendenserna i en krigstrött värld. Här skulle nedrustas! En av de drivande krafterna i nedrustningsarbetet blev sedermera, inför hotet av ett andra världskrig, en av våra varmaste försvarsvänner. En ödets ironi!

1919 tillsattes en kommission med uppdrag att avge förslag till revision av Sveriges försvarsväsen. Nedrustningsförslaget antogs av 1925 års riksdag och torde vara den största, som ett land frivilligt påtagit sig.

Endast i stora drag skall nedrustningsbeslutet, vad lantförsvaret beträffar, här skisseras. Av de tre huvud-

Här en bild från fotbollsmatchen vid idrottsplatsens invigning.

Regementsparken med soldattorpet närmast. Till höger och bortom torpet synes djurburarna samt dansbanan.

truppslagens regementen förintades 7 infanteri (av 28), 4 kavalleri (av 8) och 2 artilleri (av 9). Kvarvarande regementens (kårers) kadrar minskades. Befäl, som icke kunde tagas i anspråk i den nya organisationen, överfördes till övergångsstat, antingen frivilligt eller tvångsvis och med reducerade löneförmåner.

Några siffror till belysande av befälsnedskärningen (siffrorna äro beräknade 1925 och gälla *lantförsvaret).*

Officerare 765, underofficerare 735, musikunderofficerare 274, civilmilitär personal 118. *Man frågar sig onekligen nu, hur det kunde gå därhän.*

Hur kändes det vid Hälsinge regemente! Olusten var givetvis stor. Skulle regementet försvinna eller få leva kvar, det var frågan. Vid regementets 300-årsjubileum 1924 kom besked från en i frågan initierad riksdagsman — regementet skulle fortbestå ehuru i stympad form.

Från en fredsindelning på tre bataljoner (vardera om fyra kompanier) och ett kulsprutekompani krympte regementet till två bataljoner om vardera fyra kompanier.

Till övergångsstat överfördes: 1 överstelöjtnant, 3 majorer, 11 kaptener, 4 löjtnanter, 9 fanjunkare och 7 sergeanter.

Från andra nedlagda regementen (I 2, I 5, I 18 och I 26) hittransporterades 5 officerare och 5 underofficerare. Dessutom överfördes från kvarvarande regementen 3 officerare och 2 underofficerare.

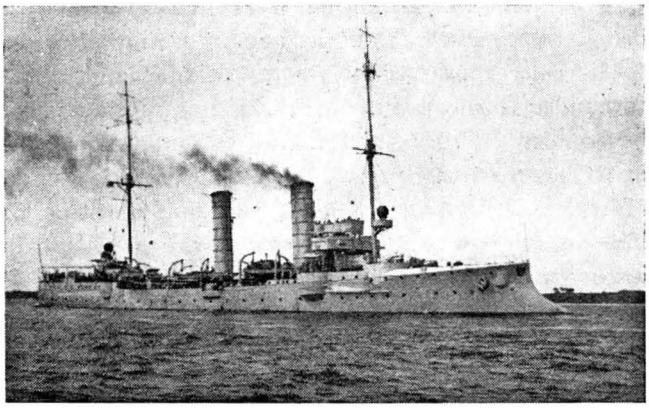
Den till övergångsstat överförda personalen sökte sig, med större eller mindre framgång, över till civila arbetsfält, föga anande att de, vilka ännu levde, efter 13 år åter skulle tagas i anspråk för militär verksamhet av en efter våra förhållande sällsynt hårdhetsgrad.

* * *

Vintern 1921 gästades regementet av en japansk generalstabsofficer, vilken var här för att studera vår vinterutbildning. Den japanske officeren, vars namn krönikören glömt, synes här ovan tillsammans med regementets dåvarande chef, generalmajor Nyström.

I juni 1922 fick regementet åter ett besök av främmande krigsmän. Den tyska gammalmodiga kryssaren »Medusa», med sin av krigets hårdhet märkta besättning, kom till Gävle på ett goodwillbesök. Fartygschef var Kapitän zur See Werth. För besättningens av alla grader trevnad sörjdes på bästa sätt, och säkerligen lämnade den Gävle med känslan av att här ha mött vänliga människor.

Kryssaren "Medusa".

* * *

Den 12. juli 1924 firade regementet sitt 300-års jubileum. Bilder å sidorna 20—23 med vidfogade texter torde vara tillräckligt för att belysa den värdighet och pompa med vilken 300-årsminnet av regementets tillblivelse firades.

* * *

Det har icke enbart varit å lilla och stora övningsfältet eller i trakterna kring förläggningsorten som regementet övats i vapnens bruk. Under de 50 åren har regementet deltagit i alla större fälttjänstövningar som avhållits från Uppland—Västmanland i söder till Norrbotten i norr. 1936 voro stora fälttjänstövningar förlagda å regementets »hemmaplan» — i Gästrikland, närmare bestämt Storvikstrakten. Konungen, vilken följde övningarna, bodde, som landshövding Lübecks gäst, å Gävle slott.

* * *

Det började på att hårdna i Tyskland. Hitler hade kommit till makten och världen såg ut att bli orolig över vad som skulle komma att hända. Även i vårt land började man förstå att 1925 års nedrustningsbeslut var en förvillelse av stora mått. En del behjärtade och klarsynta generalstabsofficerare med sedermera ÖB Helge Jung i spetsen arbetade intensivt på en förstärkning av vårt försvar. Resultatet blev 1936 års försvarsordning, vilket innebar en utökning av befälskadrarna samt en förlängning av övningstiden.

För I 14:s del visar nedanstående tablå vissa förändringar i befälsläget.

Hälsinge regementes officers- och underofficerskadrar.

Enligt 1925 års försvarsordning	Enligt 1936 års försvarsordning (fullt genomförd)
1 överste	1 överste
1 överstelöjtnant	1 överstelöjtnant
1 major	3 majorer
9 kaptener	15 kaptener
18 löjtnanter	20 löjtnanter
6 underlöjtnanter och fänrikar	9 fänrikar
8 fanjunkare	13 fanjunkare
17 sergeanter	19 sergeanter

En ökning med sammanlagt 20 officerare och underofficerare.

* * *

Den 14. augusti 1938 bildades på initiativ av överste Ehrenborg Hälsinge regementes kamratförening och i anslutning härtill utgavs nr 1 av medlemsbladet »Bocken», med dåvarande överstelöjtnanten Sven Ryman som redaktör.

Programmet för festen å Kungsbäck ifrågavarande dag var följande:

Kl.	10.00	Samling, varvid var och en går till det komp. o. s. v. där han tidigare tjänstgjort, musik.
»	10.30	Uppställning å kaserngården; parad för fanorna.
»	11.00—11.10	Regementschefens hälsningsanförande.
»	11.10—11.40	Fältgudstjänst.
»	11.40—12.00	Förbimarsch.
»	12.00—13.00	Kyrkkaffe, musik.
»	13.00—14.00	Sammanträde med kamratföreningen, som då förklaras bildad.
»	14.00—15.30	a) Exercis med trupp från olika epoker. b) Skjutning med granatkastare. c) Demonstration av moderna stridsmedel.
»	15.30—16.00	Musik.
»	17.00—18.30	Middag, musik.
»	20.00	Honnör för flaggan (flaggorna nedhalas).
»	20.15—22.30	Dans på dansbanan.
»	22.30	Tapto.
»	23.00	Tystnad.

* * *

Som förut sagts hade det börjat att hårdna i Tyskland. En kort rekapitulation av händelserna i Central-Europa skall här göras.

I mars 1938 annekterades Österrike och ett år senare Tjeckoslovakien. Den 1. september 1939 anföll Tyskland Polen — det andra världskriget hade börjat.

Ur minnesskriften » Kungl Hälsinge regemente i beredskap 1939—1945» må följande citeras:

Överste Ehrenborg vid minnesstenen håller ett anförande vid festen den 14. augusti 1938.

»Det tyska blixtanfallet mot Polen följdes emellertid av en lång period av relativ händelselöshet och man närde ännu förhoppningar om att kriget måhända skulle taga slut, innan det helt gripit omkring sig och även nått våra gränser.

Mobiliseringsplanerna fungerade emellertid. Ett Hälsinge regemente drog i fält — viserligen av planerad blygsam styrka — landstormsförband uppsattes och verksamheten vid mobiliseringsdepån inriktades på hårda tider.

Så kom den 9. april 1940. Danmark och Norge drogos in i kriget, som plötsligt blossade upp med full styrka intill våra gränser. *Då vaknade vårt svenska folk.* Fosterlandets fara stod klar för alla och envar. I denna Nordens och Sveriges ödesstund återfann det gamla svenska folket sig självt. I farans stund ville det bliva ett vapenövat folk och ett folk i vapen. Man skydde *nu* inga offer för att gottgöra tidigare misstag, försummelser och brister.

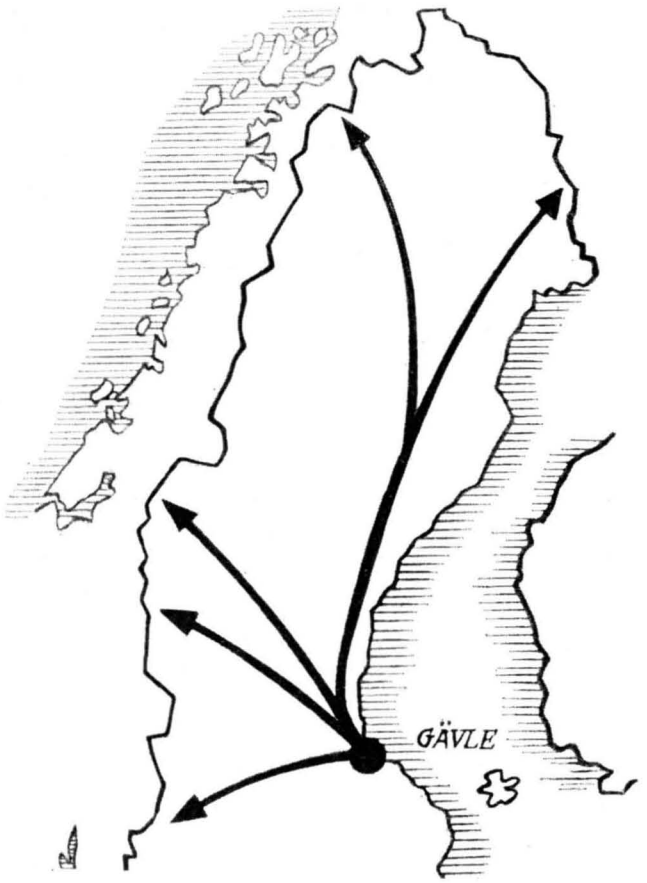
De uppgifter, som under de första åren plötsligt lades på det aktiva befälet, voro mycket stora. De föreföllo stundom olösliga. Det nya fältregementet I 14 skulle utökas till normal styrka om tre bataljoner och flera specialförband. Ett helt nytt fältregemente, I 44, skulle uppsättas och desutom skulle landstormsförbanden för hembygdens försvar eller, som de senare benämndes, lokalförsvarsförbanden förstärkas och utökas. De senare representerade en icke föraktlig styrka. Härtill kom andra förband av växlande storlek. För lösande av dessa uppgifter krävdes vapenövade män och ny materiel.

Nya vapen och modern materiel måste sålunda anskaffas och i hela landet igångsattes en krigsmaterieltillverkning utan motstycke i vår historia. Betydligt svårare var det att i en hast få utbildat folk till de nya förbanden och än svårare att få befäl, som kunde leda förbanden, handhava utbildningen och materielen och vårda sig om truppen.

Hälsinge regemente, som år 1939 kunde mobilisera föga mer än två bataljoner, har under ofredens år satt upp den flerdubbla styrkan med en mångdubbelt större eldkraft och stridsförmåga. Det omöjliga blev möjligt, när det omöjliga blev nödvändigt. Detta säges icke med självförhävelsens och självgodhetens röst. Endast den hårda verklighet, som kallas kriget, skulle ha kunnat besvara frågan, om det som uträttats var tillräckligt. Vad som skett vid Hälsinge regemente har även skett vid andra förband inom krigsmakten. Med gemensamma krafter uppnåddes dock det som var mera värt än de största segrar i krig — *freden bevarades.*»

Kronprinsen mottager fältregementet I. 14 hösten 1939.

Gränsorter till vilka fältregementena I. 14 och I. 44 åren 1939–45 transporterats till skydd för landets neutralitet.

* * *

Under krigsåren 1939—1945 ägde många märkliga förändringar rum inom regementet. Bl. a. togs kvinnlig personal, vilken 1909 endast utgjordes av en kokerska, en tvättföreståndarinna och en sjuksköterska, fr. o. m. 1939 i stigande omfattning i anspråk för tjänster av olika slag — till båtnad för regementet. När detta skrives är den kvinnliga personalens antal 58.

För skötsel och vård av den mängd ny materiel som inhystes i otaliga förråd inom och utom regementet anställdes civil arbetskraft — förrådsförmän, förrådsmän, förrådsarbetare. Det sammanlagda antalet av denna kategori utgör f. n. 59.

* * *

I en krönika av detta slag synes även de indelta knektarna böra omnämnas. När regementet omplanterades till Gävle funnos 192 soldater kvar. De ha undan för undan fallit bort, antingen för åldersstrecket, eller för liemannen. De rester från en förgången epok som funnos kvar användes dock långt in på 1930-talet i tjänst vid olika förråd samt inom kompanierna som dagkorpraler. Ännu den dag som i dag är finnes i tjänst vid regementet 79-årige furiren, hedersmannen Johan August Säf, antagen den 17 maj 1899 som soldat »uti roten n:o 32 wid Kongl Helsinge Regementes Lifkompani».

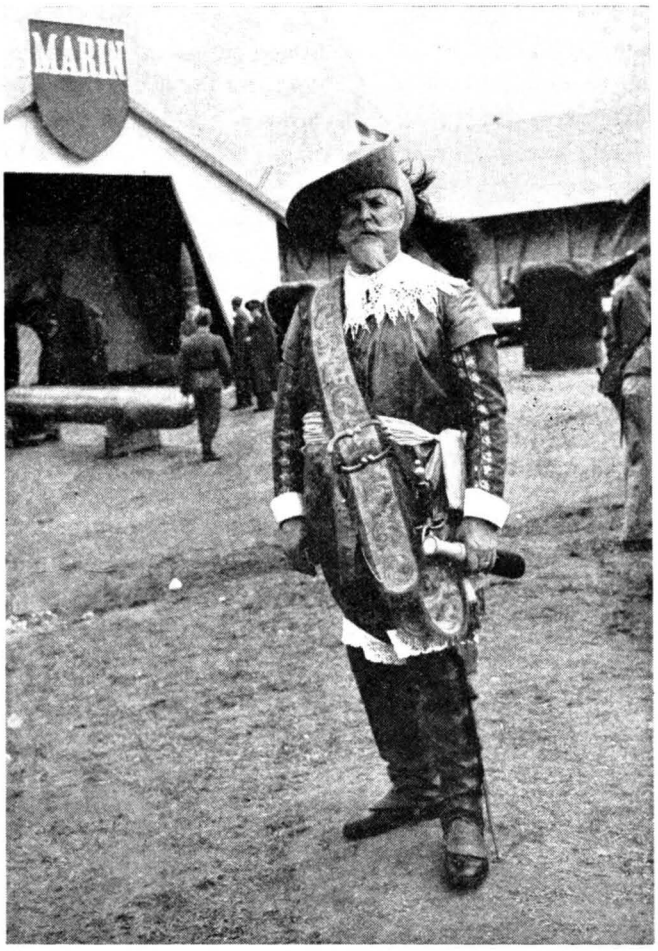
En annan av den gamla stammen, som krönikören under yngre dar hade rätt mycket att göra med, var furiren Carl Adolf Trygg, soldat 1896 för roten nr 55 vid Forssa kompani. Trygg var en trotjänare och ett stort original. Som dagkorpral hade han en ovanlig förmåga att i handrustkammaren, till kompaniets fromma, lägga upp ett reservförråd av persedlar. *Ett* njutningsmedel var Tryggs oskiljaktiga följeslagare genom livet — snuset. Krönikören iakttog Trygg då denne 1955, strax före konungens mottagande å lilla övningsfältet av regementets pensionsavgångna personal (i samband med »eriksgatan»), lade in en extra stor mullbänk. Vilken grandezza i handrörelsen — en syn för gudar! Sedan den 9. augusti 1958 vilar den gamle trotjänarens stoft på Valbo kyrkogård. Överstarna Berggren och Henriksson följde honom på den sista färden. Frid över hans minne!

De sista i tjänst på I. 14 varande indelta soldaterna. Sittande furir J. A. Säf, stående soldaten E. Krig. Fotot taget i januari 1955, under vilken månad båda fyllde 75 år.

Furiren Carl Adolf Trygg med gaffeln i högsta hugg vid regementets dag 1948.

F. majoren Lundvik som Gustaf II. Adolf vid krönikespelet i samband med försvarsutställningen 1946.

1946 högtidlighöll Gävle stad sitt 500-årsjubileum. I samband därmed ordnades en försvarsutställning under ledning av en officer från generalstabskåren med biträde av officerarna ur de olika försvarsgrenarna. Vad armédelen och särskilt regementet beträffar ställde bröderna Rickard och Gert Nilsson sin stora sakkunskap och idérikedom till förfogande. Ett krönikespel, återspeglande vissa betydelsefulla epoker ur vårt folks historia, visades också. Personal ur I 14 medverkade i stor omfattning.

* * *

År 1952 under sista hälften av september hände stora saker vid regementet. En krigsmaktsövning var förlagd till Gästrikland (Hamrångetrakten), och högkvarteret var förlagt till I 14:s kaserner. Då fick man verkligen en uppfattning om, vilken oerhörd apparat ett högkvarter är.

För sin verksamhet disponerade högkvarteret hela B-kasernen samt stora delar av kanslihuset. Konungen, prins Bertil, överbefälhavaren, statsråd, landshövdingar, amiraler, generaler och alla möjliga toppfigurer inom vår försvarsmakt syntes på regementets kaserngård. Det hela var en livfull bild. Fältpoliser svarade för bevakningen och deras prestationer var av toppklass. Konungen bodde på Gävle slott och högvakt utgick från regementet.

Måndagen den 29. september, efter krigsmaktsövningens slut, stod hela regementet uppställt å lilla övningsfältet och tilldelades av konungen en ny fana. De gamla, år 1897 erhållna, bataljonsfanornas era var slut. En strålande höstsol gav ökad glans åt den vackra ceremonien.

* * *

En del i staden boende pensionsavgången personal hade samlats å särskild plats vid övningsfältets västra del. Konungen hade uttryckt sin önskan att få hälsa på ÖB:s far, major G. Swedlund.

* * *

1957 blev ett sorgens år för regementet. Statsmakterna hade bestämt att regementets traditionsrika musikkår skulle försvinna och dess medlemmar fördelas på andra kårer och förband. Den 15. maj spelade kåren regementets marsch och arméns tapto för sista gången, och avtackades inför befälskårerna, inneliggande styrka och en hel del civila, av överste Henriksson. Regementet hade förlorat en glädjespridare och uppmuntrare i vardagens grå enahanda, staden och länet ett kulturinslag av hög kvalitet.

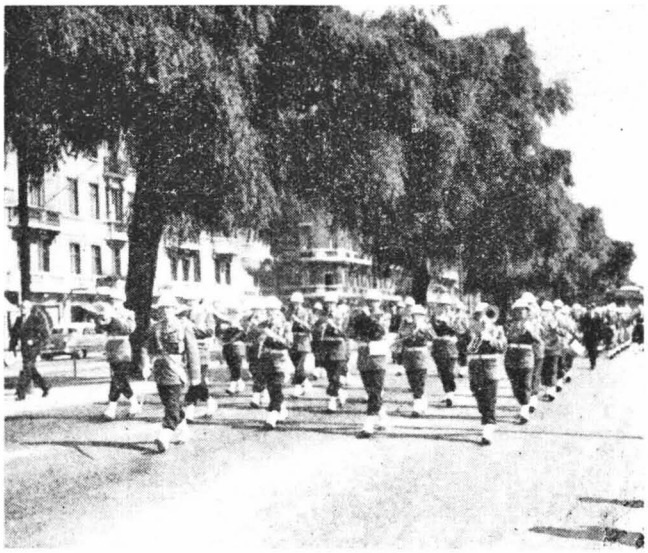
Emellertid hade förre regementschefen Curt Göransson, innan han lämnade I 14, tagit initiativet till bildandet av Hälsinge regementes kamratförenings musikkår, vilken utom regementet torde ha konserterat i samma omfattning som den upplösta gamla.

Överste Berggren erhåller ur konungens hand den nya fanan, den 29 september 1952.

Konungen hälsar på major Swedlund i samband med fanöverlämningen 1952.

Kamratföreningens musikkår på marsch, när regementet gjorde högvakt i Stockholm den 18. augusti 1957.

EN ÅTERBLICK

Under de 50 Kungsbäcksåren har mycket hänt som förändrat vår värld. Tvenne världskrig med revolutioner, medborgarkrig och sociala omvälvningar ha givit världen en helt ny struktur, och de färgade folken ha börjat frigöra sig från de vitas dominans.

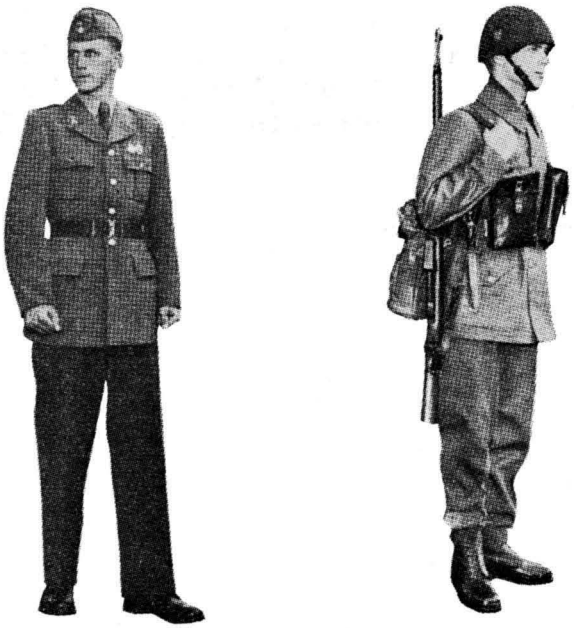
Inom regementet är det mycket som skiljer, vad 1909—1910 års ynglingar upplevde, och vad som bjudes de värnpliktiga av år 1959 — och befälet med för den delen. Själva inställelsesättet är helt olika. För 50 år sedan samlades de värnpliktiga sockenvis (utom de som tillhörde Gävle stad), till lämpliga järnvägsstationer varifrån de under militärbefäl fördes till inmönstringsplatsen. Numera tillställes personlig inkallelseorder och en järnvägsbiljett. Ett stort antal komma i egna bilar eller på motorcyklar. Vi leva ju i motorismens tidevarv! I sina konfektionssydda, snygga klä-

Musikkåren sådan den såg ut strax innan "uppbrottet".

der eller iklädda den numera så vanliga skinnjackan och med sina tankar fyllda av vad folkbildning, radio, TV, bio och innehållet i pressalster av olika slag kan ge, är vår tids yngling helt olika den, som för 50 år sedan kallades under fanorna.

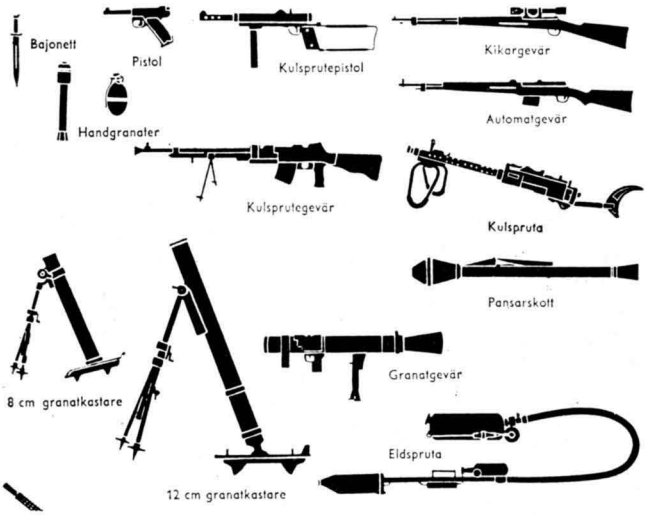
Vilken *utrustning* bjöds för 50 år sen! Den blå uniformen (modell år 1886) med gula passpoaler och gula beläggningar å krage och ärmuppslag samt, vad manskapet beträffar, mässingsknappar vilka det var nödvändigt att hålla skinande blanka, särskilt vid parader och permission. Hur mycken tid har icke använts på denna knapputs! Den blå uniformen efterträddes av den grå m/10 med hatt efter karolinsk förebild. Första världskrigets skyddstrupper voro iklädda densamma. Tyget var emellertid känsligt för fläckar, vilket gjorde att uniformen efter någon tids användning blev osnygg, och hatten visade sig vara mycket olämplig i regnväder. Fasonen gick förlorad och persedeln döptes av folket till »kålbladet». Därtill kom njugghet ifråga om anslag. Det är från denna tid ordet »lumpen» emanerar, ett uttryck som gjort vår armé mycken skada. Uniformsutvecklingen gick vidare i fältmässighetens, lämplighetens och prydlighetens tecken. Den gråbrungröna m/23 med ståndkrage avlöstes av m/39 (engelsk modell) och denna i sin tur av m/52 samt ytterligare en fältuniform m/55.

Å bilden ovan synes 1959 års soldat i permissionsuniform och fältutrustad. Låt oss stryka ordet "lumpen" ur vår vokabulär, när det gäller arméuniformen.

Och *vapenutrustningen!* 1909 fanns endast mausergeväret m/96 med bajonett, karbin m/94 (för vissa), för officerare, underofficerare och likställda pistol m/07 samt sabel. Härtill kom revolvern m/87, som fortfarande ingick i fältutrustningen för vissa personalkategorier.

Nu — år 1959! Se bilden här nedan. Med dessa vapen *fredsutbildas* dagens I 14-soldater.

Därutöver utbildning i mintjänst samt övningar i situationer som kan tänkas uppstå i samband med ett atomkrig.

Hur har icke *utbildningstiden* växlat under det gångna halvseklet. I det följande kommer endast att talas om övningstiden för huvuddelen av de värnpliktiga. För befäl av olika kategorier samt specialister har bördan alltid varit tyngre.

Inför hotet av ett första världskrig genomfördes en ökning från 240 till 340 dagar. Efter första världskrigets slut kom nedrustningen och med en till 140 dagar minskad utbildningstid. Det började se hotfullt ut i Europa! I och med antagandet av 1936 års försvarsordning åstadkoms, som förut nämnts, en liten ökning av övningstiden.

1959 vapenövas huvuddelen av regementets soldater sammanlagt 394 dagar.

Som en följd av den höga levnadsstandarden hur har icke *mathållningen* vid regementet förbättrats! Gå in i manskapsmatsalen *nu* »1909—1910 års män», och ni tror er komma in i en konsumbar av hög klass. Sedan kokvagnar (m/16) tillförts regementet underlättades förplägnaden i en grad, som man tidigare knappast kunnat göra sig en föreställning om. Kokgravarna med den rykande veden därunder och de långa raderna av däröver upphängda kokkärl är numera ett minne blott. Många gånger var det timslång väntan på den ofta vidbrända eller regnblandade maten. Minns ni, som ännu leva och voro med »Hjelta fäb»-manövern 1909!

De långa monotona *fältmarscherna* å dammiga landsvägar med den tunga s. k. »maran» på ryggen var infanteristens skräck. Numera bil- och cykeltransporteras han. Regementet går i fält helt motoriserat. Motorismen har förvekligat den nuvarande generationen, därom råder intet tvivel. Tänk er, käre läsare vad forna hälsingesoldater kunde stå ut med, när de i sam-

Forts. sid. 36

Ett stycke idrott

av serg. A. Rosell.

Utdrag ur rego 8 juli 1907. nr 28.

4. För att främja idrotten inom regementet och Gäflebors inskrifningsområde har bildats en förening benämnd Kungliga Hälsinge regementes idrottsförening (I 14 IF).

Föreningens styrelse utgöres af Regemenstchefen såsom ordförande, fyra ledamöter och två suppleanter.

Styrelsen utses af regementschefen.

Till ledamöter i styrelsen har jag utsett:
Öfverlöjtnanten m m Hjertström
Kapten Hellström
Löjtnant Serrander
Underlöjtnant Åsbrink samt till suppleanter
Kapten Grundell och
Underlöjtnant Carlesson

Mohed som ofvan

E von Krusenstjerna
Regementschef / *Sam Sandberg*

Vidimeras:
Torsten Serrander

Under den tid som gått efter detta historiska data har åtskilliga idrottsliga prestationer, såväl individuellt som i lag gjort regementet känt och aktat t. o. m. långt utanför landets gränser. Det räcker här med att nämna olympiad- och världsmästarnamn såsom Frykberg, Alnevik, Östling och Lorichs.

Den gamla goda tiden.

Långt innan denna idrottsförening bildades bedrevs idrott vid regementet, även om arten och betydelsen av densamma inte är av den karaktär vi i dagens läge sammankopplar med idrott. Sålunda kan man från denna tid då det mest ansågs som »ett ungdomsnöje» sammanfatta några rader från Mohedstiden (1800-talet) som så:

att fäktning och sabelhuggning var en betydelsefull och gärna sedd och utövad kämpalek som fostrade många goda fäktare,

att allmän idrott då huvudsakligen omfattade stångstötning, släggkastning, tyngdlyftning och dragkamp m. m. Som synes alla typiska kraftkarlsgrenar,

att dragkampen alltid var det givna huvudnumret och att den första egentliga idrottstrofén vid regementet var den dragkampsfana som alltid svajade vid det segrande kompaniets förläggning,

att under de senare Mohedsåren (från sekelskiftet) även stafettlöpning, spjut och diskuskastning togs upp på programmet. I samband med detta kan man nog säga att den civila idrotten, vars förbund bildades år 1895 gått hand i hand med vår militära, såtillvida att olika grenar »givits» varandra. Ett centralt militärt idrottsförbund bildades först år 1909 (SMI).

10-talet.

Bildandet av idrottsföreningen öppnade ett mycket stort arbetsfält för dess första styrelse och synes den också mycket aktivt ha gripit sig verket an. Ur ett protokoll från maj 1909 står bl. a. att läsa:

§ 2.

Kapten Hellström föredrog karta öfver den föreslagna idrottsplatsen öster om A-kasern med ändring att löparbanorna skulle vara slutna. (Ett flertal ritningar och kostnadsförslag inkommo under åren 1909—14, men det dröjde ända till 1917 innan den högtidliga invigningen kunde äga rum.)

§ 3.

Följande idrottsmateriel avsågs behöfva anskaffas: 6 fotbollar, 12 spjutskaft, 25 långbollar, 4 slagträn, 2 diskusar, 3 sprängställ, 30 häckar, måttband, fotbollsmål, nr-lappar för täflande samt d:e böcker för idrott.

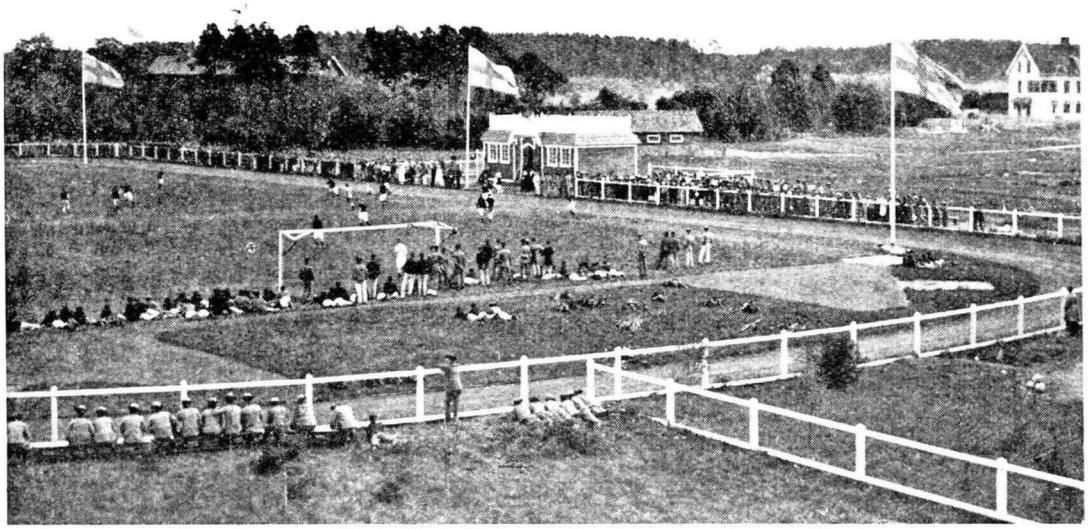
§ 4.

Fastställdes den idrottsdräkt som börjat användas, nämligen: tröja hvit (undantagsvis mörk) med å bröstet fästadt märke, bestående af en kvadrat, genom diagonaler delad i fyra trianglar, öfre och nedre svarta, högra och vänstra hvita: byxor korta, svarta med bred hvit revär.

(Märket ändrades redan år 1910 till motsvarande fältindelning i en cirkel med 3 cm radie omgiven av en radie omgiven av en 12 mm gul bred kant.)

I tidningarna från början av 10-talet ser man också rätt ofta referat från »täflingar från Kungsbäck», där orienterings-, terräng-, och hinderlöpningar samt dragkamp m. m. givits rätt stort utrymme. Av intresse kan kanske vara att återge en av prislistorna från denna tid (15/1 1912):

Orienteringstäflingen vid Helsinge reg. som i dag gått af stapeln med start vid Kungsbäck till en punkt 500 m sydost Backa by samt därifrån till Antonsberg har gifvit följande resultat: Officerare: 1) underlöjtnant Frykberg, 2) löjtnant Huitfelt, 3) underlöjtnant

Idrottsplatsens invigning 6/6 1917.

Ehrling, 4) underlöjtnant Fosselius, 5) underlöjtnant Braide. Kapten Grundell som ej tvekade att täfla med de yngre inkom som 10:e man.

Uoff: 1) sergeant Pira.

Manskap: 1) korpral 11/6 Karlsson, 2) distinktionskorpral 6/4 Öhrn, 3) dk. 20/11 Holm, 4) dk. 2/1 Forsberg, 5) korp. 8/6 Ståhl, 6) dk. 4/3 Hellberg.

Underlöjtnant Frykberg (sedermera major) som då tävlade för IFK var en mycket god medeldistanslöpare och var bl. a. medlem i Sveriges segerlag vid OS 1912.

Ytterligare en idrottsgren, som säkert många av oss sentida icke känt till, utövades i rätt stor omfattning, nämligen sparkstötting. En sådan tävling kunde då, har det berättats skribenten, omfatta en sträcka till Hille kyrka och tillbaka. Några som helst problem med sönderkörda vägar fans icke, utan de största och bästa var tävlingsplats. (I pressögonblicket framstår dessa tävlingar junioraktiga när man hör talas om d:o Gävle—Uppsala visserligen enkel, men ändå.)

Denna gren har f. ö. varit med på bl. a. programmet för Nordiska spelen i Stockholm år 1901.

20-talet.

Även om man i regementets prismontrar kan se spår så tycks tiden efter krigsåren fram till början av 30-talet i idrottssammanhang vara en mycket mörklagd tid, då inga som helst arkiverade handlingar finnes att tillgå från vare sig protokoll eller årsberättelser. Men likt allt annat under den tiden har väl även idrotten följt diagrammets toppar och dalar och mer eller mindre befunnit sig i en vågdal. Självfallet bedrevs det en hel del idrott, både militär och civil, därom kan säkerligen åtskilliga tidningsnotiser tala, men några större idrottsliga bedrifter torde icke vara att anteckna.

Orsaken torde bottna i, dels att någon egentlig styrelse för idrotten ej existerade (undantagsvis den rent militära, för vilken en ioff utsågs år från år), dels att de flesta som idkade idrott under denna tid helt engagerade sig i civila klubbar. En tendens som förresten levde kvar långt fram till 40-talet, ja i undantagsfall långt senare. Från den tiden kvarstår i alla fall det faktum, att I 14 personal representerade i de mest skilda grenar från boxning och brottning till allmän idrott.

30-talet.

Så förflytta vi oss fram till år 1932, när de nya verkliga kontakterna återigen knötos med civil idrott. Det var handbollssektionen, som gjorde de första trevande stegen genom matcher mot bl. a. GGIK, därmed visande vägen för ett idrottsutbyte, som från denna tid fram till dags dato gjort I 14 till en idrottsförening att räkna med. Inte bara i denna gren utan i stort sett i allt vad svensk idrott haft att bjuda på. Dessutom inte bara som tävlande utan även som arrangör.

* * *

Det var handbollen, som startade kontakterna, och det var handbollen, som i mångt och mycket dominerade regementet under mitten av 30-talet, där vi representerade div. II, en sak som varit ett fåtal gästrikelag förunnat. Detta t. o. m. med den äran. Trots nedflyttning från denna div. fick I 14 ännu i många år vara »the dark horse» i DM-sammanhang och i fortsättningen långt in på 40-talet slutspelsdito i militärmästerskapen. Många namn som nu finns i regementets rullor dyker här upp i handbollssammanhang. Lagledare var nuvarande förvaltaren Nygren, och år efter år återkommande »klippor» namn som Smitt, Boudecker, Jansson, Ek, Solander, Rahm, Samuelsson och Pedersén m. fl.

I allmän idrott utkämpades även under denna tid tävlingar, som i ett flertal fall utmynnade med I 14-viktoria över sådana storheter som dåtidens Huge,

Hofors och Valbo. I resultatlistorna från den tiden återfinnas namnen G. Jäderberg och Nylén i flera sammanhang.

På skidor återfinns också en hel del I 14-iter, bl. a. R. Sjöström och E. Karlsson som 2-or i Gävlemästerskapen på 2 mil åren 1938 och 1940.

Stadsloppet »Gävle runt», som på sin tid var ett folknöje av stor rang och lockade folkträngsel längs »löpstigen», vanns i klass III några gånger av I 14, som då enligt de gamla protokollen »presterade en jämn och obesvärad löpning».

Övrigt att notera från dett 30-tal bör vara ur arrangörssynpunkt starten av den ännu årligen återkommande flergrensstafetten, som hade sin debut år 1936 samt Kungsbäcksterrängen, som under stort deltagande startades 1937.

40-talet.

Nästa skede i idrottens historia är beredskapsårens topp. En period under vilken militären i en utsträckning som aldrig förr på många områden var tongivande. Spaltutrymet för detta 40-tal skulle kunna presenteras i bokform, men redovisas här ytterst spartanskt genom:

att pressen (24/2 -41) skrev att I 14 mer och mer börjat hävda sig som ett av landets bästa idrottsregementen,

att I 14 vid ett par tillfällen var bästa militära förband på Fria Idrottens Dag och att vi i Riksmarschen var den största provtagaren i länet,

att vi i riksskytte på skidor var bäst i Sverige,

att handbollen fortsatte att klubba ner de flesta övriga förband,

att »den stora elitfälttävlan» som rönte ett ytterst stort intresse vanns av H. Rehn följd av nuvarande major N. Engelheart,

att I 14 år 1943 gjorde come back (uppehåll sedan 1917) i Sv. Dagbladsstafetten genom att vinna militärklassen och året därpå segra i Gävle runt,

att ett fåtal av distriktets toppidrottsmän torde ha undgått att med den äran representera regementet i ett otal idrotter bl. a. Henry Eriksson, Folke Alnevik, Gustav Östling, Ingvar Bengtsson, Kele Danielsson m. fl.,

att den stora militärstafetten i Stockholm 1944 med säkerhet blivit en viktoria om inte en ytterst obefogad »diskning» plockat bort laget från banan,

att utöver alla DM-tecken som togs, Alnevik dessutom blev akademisk världsmästare i Paris 1947 och bronsmedaljör i svenska stafettlaget vid OS 1948, att Östling tog SM i maraton 1947 och deltog i samma OS och att dessa båda dessutom lagt åtskilliga andra vackra segrar till »minnenas värld»,

att fotbollen seglade i medvind både i civila och militära sammanhang,

att som sig bör orientering och fältidrott upptog en en mycket stor plats på programmet. Eklöv, Hedlund, Stråle, Hedström och Ohlström äro namn som gång på gång toppar prislistorna,

att flergrensstafetten år efter år (liksom även i dagens läge) hållit sitt fasta grepp om både tävlande och publik. Åtskilliga äro de klubbar och korporationer som deltagit i denna särpräglade tävling,

att idrott av mest skiftande slag idkats med större eller mindre framgång; här kan nämnas polo, boxning, brottning, tyngdlyftning, 5-kamp, motorfälttävlan, tennis m. m. m. m.,

att Kungsbäcksvarvet på cykel såg dagens ljus år 1948 med I 14 och GCA som arrangörer,

att idrottsplatsen under pompa och ståt återinvigdes den 7/6 1945 med medaljutdelning och stora tävlingar.

Idrotten är följsam, omväxlande och lärorik. Det har funnits, finns och kommer att finnas tider, då en enda idrottsman eller ett lag skapar hausse på idrottsfronten. Som föregångsmän och ambassadörer får dessa med sig massor av aktiva och passiva och skapar på så sätt ett intresse som är av ytterst stort värde. Likt 10-talets nyskaparanda, 20-talets (kanske lite hårt sagt) depression, 30-talets handboll och 40-talets allmänna idrott kan man kanske katalogisera 50-talet som orienteringsseklet liksom man med samma stora förväntan ser fram mot nästa decennium.

50-talet.

De två stora under denna tid äro löjtnanterna Björk och Lorichs. Båda har varit distriktsmästare i orientering och båda har erövrat den s. k. Mästerskapsjackan (en tävling där poängberäkning tillämpas för bästa sammanlagda resultat av ett års DM). Även i fälttävlan toppar dessa namn ideligen. Man säger »en fluga gör ingen sommar» så även här. Det har inte bara varit en topp utan en väldigt stor bredd som gjort, att I 14 även i lag firat många och stora triumfer och många äro de namn av det nuvarande aktiva befälet som över hela vårt land deltagit och kämpat väl för att ge oss DM i lag i orientering, åtskilliga milomästerskap i båda dessa grenar, segrar både ind. och i lag i ett otal nationella tävlingar samt med växlande framgång deltagande i många SM.

Även i skidor har representerats och där må nämnas serg. Lindström, som utöver en mångfald regementsmästerskap även segrat och uttagits till det svenska militär-VM-laget.

Som simregemente nr 1 framstod I 14 under en mångfald av år. Då detta sista skede torde vara relativt bekant för läsarna genom tidningsreferat, får löjtn. Lorichs svenska mästerskap, europamästerskap och världsmästard:o i den sista av idrottsgrenar, militär femkamp, avsluta denna lilla idrottskavalkad.

Minnesbilder från regementets 300-års jubileum den 12 juli 1924

Jubiléet började med att musikkåren kl 8 på morgonen tågade genom stadens huvudgator spelande revelj.

Överste Fock avlämnar de gamla indelta soldaterna till konungen.

Konungen åser från platsen framför den kungliga tribunen å lilla övningsfältet förbimarschen av inneliggande styrka och f. d. indelta soldater.

Konungen anländer till regementsparken ledsagad av överste Stålhane.

Major Rosenius avlämnar i regementsparken inneliggande styrka till konungen.

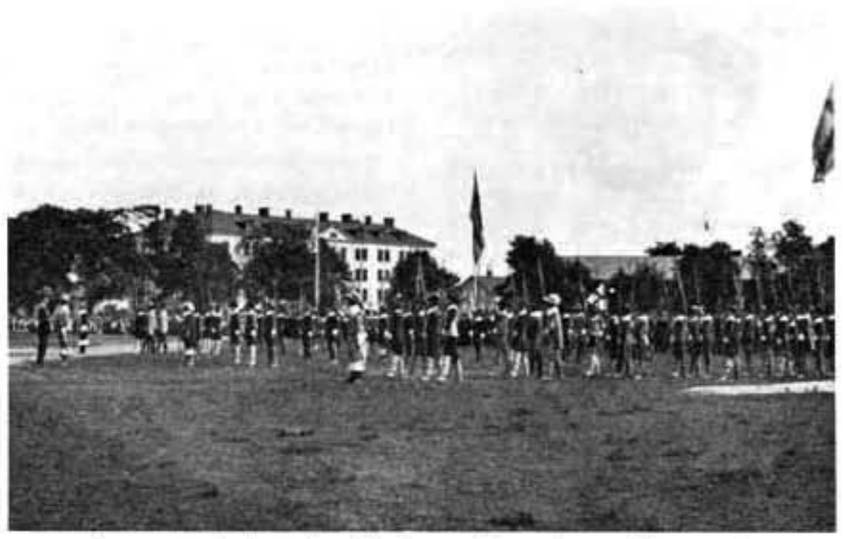
Minnesbilder från regementets 300-års jubileum *(forts)*

Förbimarschen å lilla övningsfältet.

Uppvisningen i gammaldags exercis. Ett kompani bestående av 2 musketerare- och 1 pikenerardivision med kapten Lundvik som chef samt löjtnanterna Thallén, Hinnerson och Norlander som divisionschefer. Dräkterna voro från 1600-talet och exercisen utfördes efter äldsta tillgängliga exercisreglementet från år 1701.

Konungen tackar kapten Lundvik efter uppvisningen i gammaldags exercis.

På trappan till Vall.

Från vänster. I första ledet: Amiral Ehrensvärd, ärkebiskop Söderblom, Konungen, överste Stålhane, överstinnan Stålhane, kabinettskammarherre Hay, överstelöjtnant Ramel. I andra ledet: Landshövding Lübeck (då statsråd), general Hamilton, fregattkapten Meusel (chef kryssaren "Medusa"). Återstående: Landssekreterare Rydin, kapten Svenson, kapten Huitfeldt, major Evers samt längst upp fregattkapten Meusels adjutant.

Inflyttningen på Kungsbäck för 50 år sedan

Av överstelöjtnant K. G. Sohlén.

Infanteriets kasernering.

Statsmakterna beslöto i början av detta sekel, att indelningsverket skulle avvecklas och övergång ske till värnpliktsarmé ävensom att i samband därmed utbildningstiden för de värnpliktiga skulle ökas. En följd härav blev att man för infanteriet måste skapa bättre förläggnings- och utbildningsförhållanden än dem, som de gamla övningsplatserna erbjödo. År 1902 påbörjades därför byggandet för kasernering av alla infanteriregementena, och början gjordes med sådana för I 16, I 19 samt dåvarande I 7, I 18, I 26 och I 28. Fr. o. m. 1904 fortsattes kasernbyggandet för I 13 och de fyra infanteriregementena inom dåvarande VI arméfördelningen. Det var Kungl Fortifikationen som svarade för dessa arbeten, och de etablissement som då uppfördes voro av den äldsta utav de tre typer, som under 1900-talet kommo till användning för infanteriet. Denna första typ skilde sig från de senare genom att för varje bataljon avsågs ett fyravåningarshus med trappuppgångarna på gavlarna.

Stora stridigheter föregingo beslutet om Kungl Hälsinge regementes förläggningsplats, och flera orter inom länet voro på tal för denna. Sedan Gävle stad genom avtal den 28/12 1904 och 6/3 1905 förbundit sig att bl. a. till Kronan med full äganderätt överlämna vissa markområden, bestämdes att regementet skulle förläggas i Gävle. Nu kunde byggnadsarbetena påbörjas på ägorna, tillhöriga egendomen Kungsbäck, belägen invid stadens västgräns. Den till nämnda område angränsande egendomen Vall hade också förvärvats till övningsfält och för anläggande av en skjutbana. Arbetena utfördes på entreprenad med kaptenen vid Kungl Fortifikationen F. E. Thavenius som Kronans kontrollant. De hade fortskridit så långt, att kasernetablissementet den 28/1 1909 överlämnades till regementet, men ännu återstod en hel del att utföra. Så t. ex. fattades vid inryckningen i april stängsel på kaserngårdens östra sida.

Förberedelserna för regementets kasernering satte sin prägel på arbetet inom regementet under vinterhalvåret 1908—09. Framförallt måste man överflytta förråden från Mohed till de nya kasernerna och ordna för befälets förläggning till Gävle. På generalorder den 29/6 1908 hade anbefallts, att kaserneringen skulle ske omedelbart före beväringsrekrytskolans början 1909.

Förrådsöverflyttningen från Mohed.

Ledningen av förrådsförflyttningen handhades i vad rör tygmaterielen av vapenofficeren, löjtnant O. Arborén, t. o. m. utgången av 1908 och därefter av hans efterädare i befattningen, löjtnant M. Vidigson, samt beträffande övrig materiel av regementsintendenten E. Unger. Som närmaste medhjälpare hade de vapenunderofficeren, sergeant P. J. Sterzell och gevärshantverkarna N. A. och J. G. Eriksson, resp. förrådsförvaltaren G. Stillmark och förrådsvaktmästare L. Bodin. Efter utryckningen från regementsmötet kvarlåg på Mohed hela oktober månad under löjtnant Arboréns befäl en del icke vapenföra (militärarbetare) för förrådsarbeten. Fr. o. m. den 2/11 t. o. m. den 5/3 1909 inkallades dit för månadslånga tjänstgöringsomgångar kontingenter av indelta (en distinktionskorpral eller korpral och 10 soldater) för tillsyn av och arbeten i förrådet under förrådsförvaltarens ledning. För denna tjänstgöring erhöllo de samma löneförmåner som under regementsövningarna och befrielse från sådan under 1909. De fingo här biträda med inpackning och avsändning per järnväg av förråden till Gävle. Där var det inkallade värnpliktiga militärarbetare, som fingo packa upp och i förråden inlägga persedlarna. Den 4/3 inryckte bl. a. en större kontingent sådana arbetare till kasern och förlades på nedre botten i C-kasernen under befäl av fanjunkare P. Steiner med biträde av tre distinktionskorpraler.

På regementsorder hade anbefallts, att av intendenturmaterielen skulle i kompaniförråden på kasernvindarna för varje kompani uppläggas en »första kompaniutrustning», omfattande ett visst antal olika persedlar. Dessa »utrustningar» voro lika stora för alla kompanier, och i desamma ingingo av beklädnadspersedlar både II och III munderingar. Persedlarna skulle märkas med kompaniets nummer och löpande nummer inom varje persedelslag. Persedelstocken skulle vidmakthållas på så sätt, att kompaniet vid kassation av en persedel erhöll en ny från huvudförrådet. Man kan sålunda säga, att detta var en första början till s. k. kompanihushållning. Mobiliseringsutrustningen för regementets olika underavdelningar upplades däremot i huvudförrådet under förvaltning av förrådsförvaltaren.

Tjänstgöringsförhållandena fr. o. m. 1/1 1909.

På generalorder den 30/11 1908 fastslogs den organisation, som fr. o. m. den 1/1 1909 skulle gälla för infanteriregementena. Den innebar, att regementet skulle indelas i regstab och tre bataljoner med nummer I, II och III samt omfattande var och en stab och fyra kompanier. Dessa skulle numreras från 1 till 12, men så länge indelta funnos kvar fingo även namnen bibehållas på de gamla stamkompanierna: Liv-, Alfta, Ovansjö, Fernebo, Järvsö, Arbrå, Delsbo och Forssa. Den i staten för regementet upptagna stampersonalen skulle placeras sålunda:

å *regstaben:* regchefen, regkvartermästaren (kapten), å kompani ej placerad kapten, vapenoff, regintendenten, regpastorn, auditören, reg- och de två batläkarna, förrådsförvaltaren, regväbeln (uoff), musikfanjunkaren, regtrumslagaren (uoff), köksföreståndaren (uoff), vapenuoff, regintbiträdet (uoff), sjukvårdssergeanten, gevärshantverkarna och förrådsvaktmästaren;

å *batstab:* batchef (överstelöjtnant eller major), regadjutant (subalternoff) och batadjutant (sergeant);

å *varje kompani:* kompch (kapten), 2 à 3 subalternoff, en kompadjutant (fanjunkare), 1 à 2 sergeanter, 3 distinktionskorpraler, 6 korpraler och vicekorpraler, 1 sjukvbeställningsman, 1 offvolontär, 10 andra volontärer, högst 1 musiksergeant och 1 à 2 musikmanskap; på ett av bataljonens kompanier dessutom 1 gevärshantverkarebeställningsman.

Märkligt nog är i denna personalfördelning musikdirektören icke upptagen. Detta torde dock sammanhänga med, att han var musiksergeant och endast tilldelats »Musikdirektörs namn, heder och värdighet».

Till här angiven personal kommo ännu kvarstående indelta på de åtta gamla stamkompanierna.

Denna indelning med namnuppgift å personalens placering samt anvisningar för överflyttningen av stammanskapspersonalen (utom indelta) meddelades på regementsorder den 17/12 1908. Likaså kungjordes någon dag senare de bestämmelser rörande tjänstgöringsförhållandena, som anbefallts skola gälla efter kaserneringen. Dessa inneburo bl. a., att för stabernas personal skulle gälla samma bestämmelser som för personalen vid ständigt tjänstgörande truppförband (d. v. s. flertalet i tjänst hela året å förläggningsorten), att samtliga i staten upptagna underlöjtnanter, fanjunkare och sergeanter av 1 klass skulle vara inbeordrade i tjänst på förläggningsorten fr. o. m. den 1/1 1909 och att övrigt befäl ägde regchefen inkalla till tjänstgöring mellan vapenövningarna i den omfattning, som bestämdes på generalorder. Regchefen fick dock i dessa bestämmelser rätt att medgiva tjänstledighet i viss utsträckning och att bevilja dispens i fråga om bostadsorten. Senare utkommo nya bestämmelser, som inneburo, att all regementets personal skulle vara ständigt tjänstgörande fr. o. m. 1/10 1909 och boende å förläggningsorten, men även efter denna tid medgåvos vissa undantag i sistnämnda hänseende.

Med anledning av de här angivna föreskrifterna igångsattes uppläggning av kompaniexpeditioner för 9—12 kompanierna liknande dem, som funnos vid de gamla stamkompanierna — dock ej handlingar rörande de indelta. Meddelande om tilldelning av bostäder i kasernetablissementet utsändes från regementsexpeditionen till därav berörda under februari och mars månader 1909. Inflyttning i dessa skedde dock endast i några få fall före kvartalskiftet mars-april.

Enligt den upgjorda fördelningen tilldelades de fem för officerare avsedda rummen i kanslihusets vindsvåning de fem yngsta underlöjtnanterna: Holmström, Biörck, Holmgren, Palm och Sohlén. Alla de gifta truppunderofficerarna och några gifta musikunderofficerare tilldelades bostadslägenheter i kasernerna, och därvid fastslogs, att kompaniadjutanterna skulle bebo fanjunkarelägenheten i det våningsplan, som innehöll förläggning för det kompani vid vilket han var placerad. Köksföreståndaren fick sig anvisad lägenheten i köks- och matinrättningen, där han på nedre botten även hade sin expedition, och regementstrumslagaren tilldelades lägenheten i kanslihusets vindsvåning. Förrådsförvaltaren fick både bostad och expedition, i den envånings-sidobyggnad till Kungsbäcksgården, som ännu kvarstår, och som tidigare använts som undervisningslokal för en lantbruksskola. I den s. k. Åhlanderska gården (öster om A-kasern och nu maskinistbostad) fingo gevärshantverkare J. G. Eriksson och förrådsvaktmästare L. Bodin sina bostäder. De ogifta truppunderofficerarna tilldelades enkelrummen invid trappuppgångarna i kasernerna.

Genom att vi fem underlöjtnanter nu erhöllo »inkvartering in natura» fingo vi avstå från den inkvarteringsersättning (25 kr/mån), som ingick i våra löneförmåner. Vi ansågo, att denna »hyra» enligt dåtida förhållanden var hög för »vindskuporna», särskilt vid jämförelse med de rum, som tilldelades de ogifta underofficerarna, och för vilka de fingo avstå en inkvarteringsersättning, som med 10 kr understeg vår per månad. Vi klagade, men någon ändring kom ej till stånd förrän efter två år. Då hade rummen till följd av konstaterad röta i bjälkarna uti vindsvåningens trossbotten i början av år 1911 blivit förklarade hälsovådliga och utrymdes under ett halvår för genomförande av reparationer. Efter denna upplätos två dubbletter åt officerare mot avstående av inkvarteringsersättningen, och femte rummet i våningens nordöstra hörn blev dagkaptenens sovrum. Två av de kamrater, som 1909 tilldelades rum, hade sina föräldrahem i staden och önskade ej bebo rummen i kasern. De fingo rätt att överlåta dem på andra kamrater, som ville bo där. Likaså medgavs 1911, att det ena rummet i dubbletten fick uthyras till en kamrat.

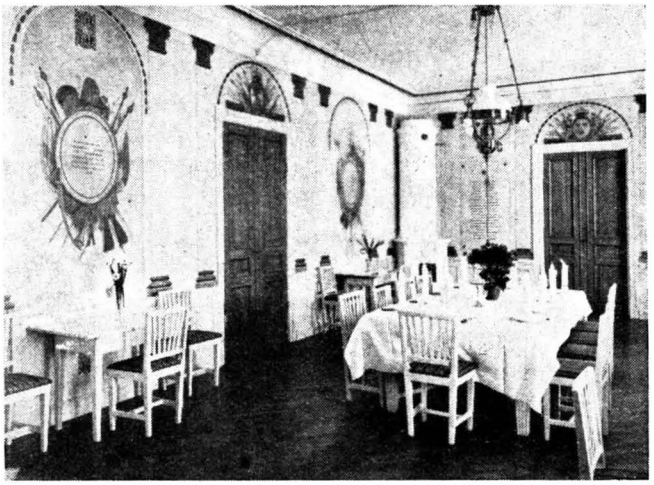
Alla underofficerare, som erhöllo bostäder i kasernetablissementet fingo givetvis avstå sina inkvarteringsersättningar. De gifta, som anvisades lägenheter i B-kasernen blevo gynnsammare ställda än de, som hamnade i de andra kasernerna, ty i B-kasernen, som blev sist uppförd, innehöllo lägenheterna ett rum mera än i de andra kasernerna. I alla bostadsrummen — liksom i mässarna — var det kakelugnar, ty innehavarna av dessa fingo själva svara för uppvärmningen.

Regementets nya kasernetablissement.

Det kasernetablissement, som regementet år 1909 inflyttade i, tedde sig åtskilligt annorlunda än det nuvarande. Sålunda funnos inom det inhägnade kasernområdet då endast följande byggnader: Kanslihuset, tre fyravåningars kaserner, betecknade A, B och C, sjukhuset, mat- och kokinrättningen ‚exercis- (gymnastik-) huset, huvudförrådet, stall med vagnbod, bad- och tvättinrättningen, de tre avträdena och bakom tvättinrättningen vid södra staketet Gävle landstormsförråd. Utanför staketet funnos den tidigare omnämnda Åhlanderska gården (öster om A-kasern), de två Kungsbäcksgårdarna och alla byggnaderna på Valls egendom. Av Kungsbäcksgårdarna kvarstår envåningsbyggnaden, men mangårdsbyggnaden, mellan denna och kasernerna, en tvåvånings träbyggnad, som 1909—10 användes såsom manskapsmarketenteri, revs sedermera. Av Valls byggnader kvarstå så gott som alla. »Björnvretstorpet», som då fanns på Lilla övningsfältets södra del invid Skjutbanevägen, har dock skattat åt förgängelsen. Vid regementets inflyttning beboddes personalbostäderna och torpen å egendomen av de dittillsvarande innehavarna. Efterhand har mangårds- och övriga byggnader å Vall under de gångna åren disponerats av regementet för olika ändamål.

Kaserngården var då en enda stor grusplan utom omkring de sydligaste byggnaderna och sjukhuset, där det fanns gräs. Trädraderna och annan plantering tillkom först under det följande året. Området framför kasernerna var också en grusplan; mellan vägen och ån ävensom där Soldathemmet och Idrottsplatsen nu ligga, var åker. Framför kanslihuset kvarstod en rad gamla lönnar, men dessa — utom de två ännu kvarstående — föllo för yxan i samband med anläggandet av parken.

Inredningen och möbleringen inom etablissementet var enkel och föga påkostad med undantag av väggdekorationerna i officersmässens matsal. Om dessa målade tapeters tillkomst och överflyttning från Mohed har major Sixten Söderhielm utförligt berättat i »Bocken» 1948. Framförallt inom kanslihuset disponerades lokaliteterna på annat sätt än nu. Då användes huvudingången, och nattetid skedde all passage in till kasernerna genom den. Vid denna stod gevärsposten och vaktens gevärsständare voro placerade

Matsalen i officersmässen 1909.

omedelbart öster om ingången. Till vänster om denna låg på nedre botten i kanslihuset vaktlokalen och arrester, till höger underofficersmäss (två rum), väbelexpedition och arrester. En trappa upp låg utmed gatsidan från öster räknat: regintendentens och kassaförvaltningens rum, III bat. expedition, dagkaptenens rum, I bat. expedition. På motsatta sidan låg längst åt öster II bat. expedition, daglöjtnantens två rum, underofficersarrest och bostadsrum för mässpersonal. Två trappor upp hade regchefen och regkvartermästaren sina rum utmed östra gaveln (nuvarande »Minnesrummet» och »Biblioteket»). Åt gårdssidan låg regexpeditionens stora rum och tambur samt officersarrest; återstoden av denna våning var officersmäss. Å vindsvåningen fanns längst åt öster de förut nämnda fem officersrummen jämte ett toalettrum med dusch till dem, logement för offvolontärer (nu »Honnörssal»), mässrum för offvolontärer och en lägenhet för underofficer.

Möbleringen skedde till stor del genom utnyttjande av från Mohed, från den gamla i Gävle hyrda regexpeditionen och från Militärskolan överflyttade möbler m. m. — i en del fall renoverade. Batexpeditionerna bestodo av två rum — ett för chefen och ett större expeditionsrum. Det förra var möblerat med bl. a. en bäddbar soffa och ett klädskåp, som möjliggjorde deras utnyttjande som sovrum. Dagkaptenens rum fick tjäna som både expedition och sovrum medan daglöjtnanten hade två rum för ändamålet. I regchefens rum var en nyanskaffad ljus ekmöbel med bl. a. en sittsoffa och i ett låst hörnställ 6 regfanor, därav 4 äldre. Där stod även den gamla ekkistan. I regexpeditionen hade man placerat det stora matsalsbordet från offmässen i Militärskolan. I alla de större expeditionsrummen funnos utmed långväggarna arkivhyllor och i II bat. expeditionen det stora gröna kassaskåpet för mobiliseringshandlingarna. Chefen för dennat bat. handhade nämligen mobiliseringsavdelningen för regementet och inskrivningsområdet med biträde av sin regadjutant. Föredragande i övriga in-

skrivningsärenden var regkvartermästaren. Kasernofficer var chefen för III bat.

Alla kompaniernas dagrum voro likadana och försedda med målade trämöbler av enahanda utseende. Sedan i början av beväringsrekrytskolan varje kompani erhållit 25 kr. till dagrummets ordnande, blev det någon skillnad i de olika dagrummen genom uppsättning av långa gardiner, tavlor m. m. Hur underofficersmässen var möblerad känner jag icke till, då jag aldrig blev i tillfälle att besöka den. I officersmässens matsal stod mitt på golvet ett stort matsalsbord, vid fönstren mindre bord samt utmed väggarna med gult siden klädda pinnstolar, allt i vitmålat trä. I det långsmala rummet mot gården fylldes så gott som hela ena långväggen av en klädd vit pinnsoffa från Mohed och där hade även mässofficeren sitt skrivbord. I samlingssalen var det en från Mohed överflyttad ljus ekmöbed, omklädd med grönt siden, och bestående av ett stort fyrkantigt bord mitt i salen, de två

Salongen i officersmässen 1909.

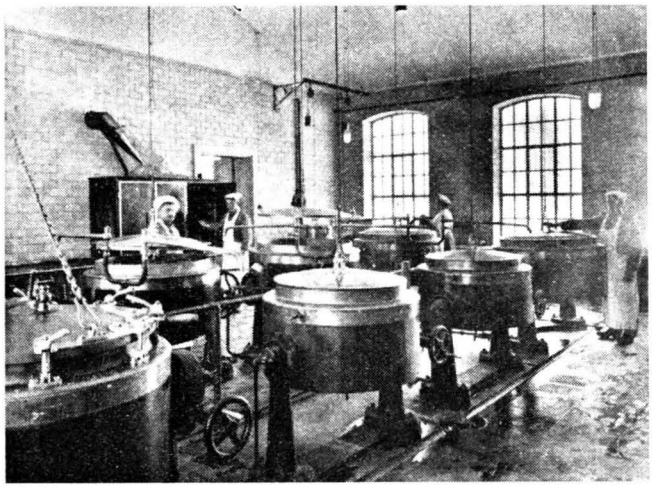
ännu kvarvarande sofforna på ömse sidor om kakelugnen (nu omklädda och mörka), fåtöljer (nu i salongen) och stolar. I salongen hade man den från inre mässrummet på Mohed flyttade oklädda mörkgröna trämöbeln och det nu till expeditionstamburen utflyttade stora biblioteksskåpet. Som takbelysning hade man i mässrummen de stora mässingtaklamporna från Mohedsmässen med inmonterat elljus. Endast ett fåtal oljeporträtt funnos att pryda väggarna med, men desto flera reproduktioner i svart av reg- och arméfördelningschefer samt infinspektörer. Som synes var det en ganska enkel möblering, och framförallt voro somliga möbler genom den olämpliga klädseln allt för ohållbara för att passa i en mäss, där slitaget är stort.

Militärskolan och volontärrekrytkompaniet 1908—09.

Tidigare än man beräknat kom ett truppförband att inflytta i kasernetablissementet. Anledningen härtill var den överbeläggning, som uppstod på Militärskolan (nuvarande Borgarskolan) i början av 1909. Till denna skola hade under befäl av majoren vid I 14 G. Trönnberg och med löjtnanten Sven Sandberg såsom adjutant i oktober 1908 förlagts underofficers- och korpralsskolorna för elever ur I 14, I 20 och dåvarande I 23. Skolorna stodo under befäl av en kapten vid I 23, resp. I 14, och till desamma voro som lärare på varje skola beordrade en subalternofficer från vart och ett av de nämnda regementena. Den 3/11 förlades till Militärskolan även rekrytutbildningen för de nyanställda volontärerna vid I 14 och I 23. Ur I 14 beordras till denna utbildning underlöjtnant N. Holmström, sergeant A. B. Södergren samt distiktionskorpralerna nr 168/8 Wester och 170/8 Winblad von Walter. Rekrytavdelningen underställdes chefen för korpralsskolan, kapten O. P. Grundell. På grund av den stora arbetslösheten vintern 1908—09 togo många ynglingar det året värvning för att bli försörjda, och till följd härav växte volontärantalet snabbt. Redan den 30/11 måste till rekrytskolan såsom befäl från I 14 inbeordras distinktionskorpralerna nr 155/6 Fröderberg, 169/6 Liljemark och korpralen nr 154/7 Jernberg. Tillströmningen av volontärer fortsatte och den 18/1 1909 beordrades jag dit efter att från mitt inträde i tjänst som officer vid regementet endast under tre dagar hava tjänstgjort i regexpeditionen. Den 9/2 kommenderas sergeant C. E. Näslund som befäl till rekrytavdelningen. Nu hade utrymmet på Militärskolan blivit otillräckligt, och regementschefen bestämde, att ett särskilt rekrytkompani skulle bildas under befäl av kapten G. Swedlund med fanjunkare P. A. Westlin som kompaniadjutant och med det befäl som redan fanns vid rekrytavdelningen. Fr. o. m. den 15/2 skulle kompaniet förläggas i en av kasernerna på Kungsbäck. Inryckningen där denna dag och min första närmare bekantskap med kasern har jag skildrat i »Bocken» 1948, varför jag här förbigår denna händelse. I det följande kommer jag nu att återge några minnen från denna första tid i de nya kasernerna, från den första värnpliktsinryckningen där och från kasernernas högtidliga invigning.

C-kasernen var tidigast färdigbyggd, och våningen en trappa upp (senare 10 kompaniet) i den fick disponeras av rekrytkompaniet. Där förlades allt underbefäl tillsammans med volontärerna i logementen, och det för distinktionskorpralerna avsedda rummet fingo de använda endast som dagrum. Fanjunkarelägenheten upplåts som bostad åt oss två subalterner, och sergeanterna inrättade sig i en av de andra underofficerslägenheterna. Eftersom vi visste att denna tjänstgöring skulle upphöra med mars månad, möblerade vi endast nödtorftigt genom lån från Kronan av sängutrustning, bord och stolar. Några gardiner eller taklampor satte vi ej upp, utan använde fotlampor och stearinljus för belysningen. Fastän Kronan eldade i alla kasernerna för att driva ut fukten, fingo vi själva

efter inflyttningen svara för uppvärmningen av bostäderna. Vi lyckades komma över avfallsvirke från bygget och klarade därmed eldningen i kakelugnarna. Men det gick åt mycket ved, ty bostaden var särskilt kall och dragig denna kyliga och blåsiga vinter. Trots ordentliga brasor på kvällen, kunde det hända att termometern i rummet visade endast +8—10° på morgonen. När det var kraftig blåst ute, inträffade det att de pappskivor, som jag uppställt såsom jalusier i fönstren, blåste ned och hamnade på golvet långt in i rummet. Från matinrättningen hämtade vi kronportion, som intogs i lägenhetens kök. Städning, eldning och mathämtning fingo våra kalfaktorer sköta, ty på den tiden var tillåtet för officer att uttaga sådan bland underlydande. Sergeanterna ordnade för sig på samma sätt som vi, men kompaniadjutanten bosatte sig i den honom tilldelade bostaden i B-kasernen.

Manskapsköket.

Samtidigt med kompaniets inryckning på Kungsbäck inflyttade köksföreståndaren, fanjunkare A. J. Almgren, i den honom tilldelade bostaden i matinrättningen. Han tog nu hand om mathållningen för de i kasernen förlagda. På den tiden fanns ingen kvinnlig kökspersonal, utan han fick lita till inkommenderade militärarbetare i kök och matsal, vanligen med biträde av något indelt underbefäl. Markententeri för truppen ordnades i den tidigare nämnda Kungsbäcksgården, och dit fick man bege sig genom den lilla grinden i staketet mellan B- och C-kasernerna, vilken hölls öppen under dagtid.

Vaktlokal inrättades på nedre botten i kasernen och vaktavlösningen verkställdes i kompanikorridoren där. Vaktstyrkan var en distinktionskorpral och sex man. Poster utsattes vid kaserningången och matinrättningen (patrullerande); nattetid patrullerade båda posterna inom kasernområdet. Vakten utgick turvis ur plutonerna, och återstoden av vaktgivande plutonens manskap gjorde under ett underbefäl handräckning i förråden. Övrigt befäl var då ledigt. Trots att kompaniet fortfarande tillhörde Militärskolan, fordrade man att särskild dagofficer skulle finnas för detta kompani. Med hänsyn till nyssnämnda ledighet ordnade vi så att vi turade att vara daglöjtnant under den icke lediga dagen. I mars, då ytterligare en officer tillkommit, övergingo vi dock till jour per vecka.

Även här i kasern fortfor tillströmningen av volontärer. Befälsförstärkning blev därför nödvändig, och första dagarna i mars ankom från I 23 en officer, en underofficer och en del underbefäl samt den 12/3 från I 14 distinktionskorpralen nr 35/1 Persson. Nu organiserades en tredje pluton inom kompaniet, och chef för denna blev nyssnämnde officer, min klass- och kurskamrat underlöjtnanten vid I 23 M. Lagerström. Han fick med oss dela fanjunkarelägenheten. När kompaniet kort före upplösningen i slutet av mars var som störst uppgick styrkan till:
ur I 14: 3 off, 3 uoff, 9 ubef, 2 spel, 1 sjvbestman och 45 vol samt
ur I 23: 1 off, 1 uoff, 10 ubef och 42 vol.

Tjänstgöringen var ordnad liksom på Militärskolan, men jag kan nu icke längre erinra mig tiderna enligt signallistan. Vi väcktes genom att spelet blåste revelj i förstugan till kaserningången. Efter första frukost ställde vi upp i exercishuset, och dit kom så gott som alla morgnar kompanichefen — oftast till häst. Han förrättade korum och ledde gymnastiken, vid vilken allt befäl skulle närvara. Därefter genomgick han de övningar som närmast skulle bedrivas i de olika utbildningsgrenarna. Han »präglade», som vi skämtsamt brukade uttrycka saken. Därvid fick truppen sitta på golvet, och allt befäl kallades framför fronten. Han instruerade och visade olika ställningar och rörelser, varvid oftast distinktionskorpral Winblad von Walter användes som demonstrationsobjekt. Kompanichefens specialitet var dock »noggrann marsch i långsam takt», och sådan fick allt befäl i enledig rotekolonn utföra, med händerna på ryggen och på hans räkning: »e-t-t å t-v-å, e-t-t å t-v-å» o. s. v., under förflyttning fram och tillbaka framför truppen. I tacksamt minne bevarar jag alla de lärdomar och råd, som denne gode och erfarne pedagog gav den gröne och i trupputbildning oerfarne underlöjtnanten vid dessa tillfällen och under senare tjänstgöring på hans kompani samt under en gymnastikkurs för subalternofficerare i Gävle 1910.

Efter denna lektion följde frukost och fem timmars övning. Middag åts vid 3-tiden och på eftermiddagen var det ytterligare ett par timmars tjänst. Vaktombytet ägde rum vid 7-tiden och därefter var det aftonmål, varpå dagen avslutades med tapto och tystnadssignal, sanonlikt kl. 9 och 9.30 em. Under dagens övningar voro vi i regel lämnade åt oss själva, och kompanichefen uppenbarade sig endast en och annan gång för att kontrollera våra förehavanden.

Övningarna voro denna tid ganska enkla och enformiga samt krävde i allmänhet föga förberedelser. Vi

bedrevo mest utbildning i exercis i sluten och spridd ordning, föreberedande skjutning, post- och patrulltjänst, bajonettfäktning, skidåkning och soldatundervisning. Under dessa månader hunno vi aldrig så långt att vi kunde lossa några skarpa skott. Mestadels höllo vi till inomhus; den ena plutonen i exercishuset och den andra i kompanikorridorerna eller lektionssalen. Utomhus måste vi använda skidor, ty på kaserngården vilade ett tjockt snötäcke, och endast några dåligt plogade eller endast upptrampade vägar funnos över den. Även vägen från kasernerna till staden var dåligt uppröjd. Jag kan inte erinra mig några egentliga vinterövningar annat än, att jag med min pluton en stjärnklar och ej så kall vinternatt låg i ett 25-delars tält med eldgaller vid »B» i Björnvret. I slutet av mars inspekterade arméfördelningschefen, generalmajor J. G. Wikander, skolorna och då var rekrytkompaniet endast med vid avlämningen till honom i Militärskolans gymnastiksal. Sista dagarna i mars upplöstes kompaniet, och I 23-kontingenten anträdde sin hemresa den 2/4. Vid I 14 sammanfördes de volontärer, som hunnit längst i utbildningshänseende till en pluton för fortsatt särskild utbildning. Till denna beordrades som befäl underlöjtnant Holmström, sergeanterna Näslund och Södergren samt distinktionskorpralerna nr 35/1 Persson, 122/11 Liljemark 129/12 Wester och korpralen nr 92/7 Jernberg. Den underställdes chefen för 7 kompaniet, kapten Swedlund, och förlades på detta kompani. De övriga volontärerna återgingo till sina kompanier för fortsatt rekrytutbildning tillsammans med beväringen.

Det var en trist och besvärlig tjänstgöring, denna min första på Kungsbäck. Orsakerna härtill voro flera, bl. a. de primitiva förläggnings- och utspisningsförhållandena, kylan och den myckna snön, det ofta återkommande tillskottet av rekryter, varigenom utbildningen försvårades och framförallt det ur moralisk synpunkt dåliga klientel, som vi fick att utbilda. Värvarna voro tydligen icke så nogräknade med vad slags folk de skaffade till regementena, varför fylleri, stöld, »bondning» och andra förseelser med därav följande bestraffningar voro ofta förekommande. Särskilt på avlöningsdagens kväll eller den följande, då man i staden hunnit skaffa sig sprit, var det bråkigt i förläggningen. Då nödgades såväl dagunderofficeren som daglöjtnanten ofta uppehålla sig inom kompaniet för att söka åvägabringa ordning och — framförallt efter tystnadssignalen — tystnad. Många skiftande upplevelser var jag med om under denna tid, men det skulle föra för långt att återge dem. En stor olägenhet var det för oss, att arresterna i kanslihuset icke befunno sig i sådant skick att vi fingo begagna dem. De hade väl behövts för inläggning av fyllerister. Dem kunde vi icke transportera till Militärskolans arrester, varför intet annat återstod än att lägga dem i logementet och uppdraga åt logementsbefälhavaren övervakningen av dem. Stölderna ägde rum framförallt under handräckningen i förråden, och vid den grundliga visitation av volontärernas alla tillhörigheter, som företogs omedelbart före kompaniets upplösning, hittades åtskilligt stöldgods. Så t. ex. hade en volontär lagt sig till med en bärrem till ränsel, slagit flera hål i den, skurit bort en massa små blanka sidoknappar från manskapsmössor, satt dem i hålen på remmen och dragit ett läderskosnöre genom knapphylsorna. På så sätt hade han skaffat sig en fin »lusknipa» (livrem).

Beväringsrekrytskolan 1909.

Vid kvartalsskiftet började den stora inflyttningen. Enligt regementsorder skulle kompanichefer (-befälhavare) och kompaniadjutanter inställa sig i kasern den 29/3 och övrigt befäl utom regementspastorn, auditören, gevhantverkare N. A. Eriksson och de indelta den 2/4 kl. 12 midadgen. Omkring dessa dagar skedde även inflyttning i bostäderna och de olika expeditionerna togos i bruk.

Den 3/4 på fm voro för visning av kasernetablissementet inbjudna magistraten och stadsfullmäktige i Gävle. Sedan de visats omkring med officerare såsom ciceroner, framförde borgmästaren gästernas tack till regementet.

Den 2/4 utgick från Gävle det hämtningsbefäl, som skulle å samlingsplatserna mottaga och till regementet enligt fastställd marschrutt föra de till beväringsrekrytskolan den 3/4 inkallade värnpliktiga. På den tiden förekom individuell inställelse till tjänstgöring vid regementet för värnpliktiga endast i undagtagsfall. Enligt gällande inkallelseinstruktion skulle nämligen de inom städer och socknar inställelseskyldiga inkallas till en bestämd tid å en samlingsplats (vanligen en järnvägsstation), där mottagas av militärbefäl och av detta föras till vederbörligt truppförband. De inom Gävleborgs inskrivningsområde vanliga samlingsplatserna för infanteribeväringen voro: Gävle (Militärskolan), Ockelbo, Storvik, Sandviken, Hedesunda, Söderhamn, Kinstaby, Bro i Enånger, Alfta, Bollnäs och Kilafors. Med ledning av från rullföringsområdet bekomna inkallelsehandlingar förrättade hämtningsbefälet upprop och antecknade de tillstädeskomna, varefter de indelades i transportenheter och inlastades i särskilt avdelade vagnar i tåget eller, om järnvägstransport ej erfordrades, avmarscherade till bestämmelseorten. För transporterna användes då för tiden i regel trupptransportvagnar, d. v. s. med bänkinredning försedda slutna godsvagnar. Hämtningsbefälets styrka var enligt gällande normer avpassad till den inryckande kontingentens storlek. Befälhavaren kunde sålunda vara officer, underofficer eller underbefäl och till biträde hade han ett eller flera befäl av lägre grad. Spel skulle alltid beordras till officers förfogande. Norrifrån kommande kontingenter måste då färdas över Ockelbo, varför de oftast sammanför-

des i ett extratåg från Kilafors eller Ockelbo med en kapten såsom transportbefälhavare å tåget. Vid framkomsten till kasern skulle de olika kontingenterna avlämnas på resp. kompanier enligt den fastställda fördelningen av de värnpliktiga för att där inmönstras. Det är ganska anmärkningsvärt, att man fortfarande körde i de gamla hjulspåren och samlade Gävlebevärингen vid Militärskolan för att därifrån marschera med den till kasern i stället för att samla den direkt till denna. Så skedde emellertid vid inryckningen till 1909 års regementsövning.

Den fr. o. m. den 1/1 1909 gällande organisatinen av regementet samt den fastställda befälsfördelningen tillämpades under bevärингsrekrytskolan. Sålunda hade man 12 kompanier, men bevärингsstyrkan räckte icke till uppsättande av mer än en pluton på varje kompani. Någon utjämning av befälet mellan kompanierna och en del omflyttningar för att ersätta sjuka och till upprätthållande av särskilda befattningar eller utom regementet beordrade blev dock nödvändig. Indelta underbefäl inbeordrades för tjänstgöring såsom dagkorpraler vid kompanierna, och till kökskorpral kommenderades den med denna befattning väl förtrogne distinktionskorpralen nr 99/8 Äng. Fr. o. m. den 1/4 anställdes vid regementet två kvinnliga och två manliga civila befattningshavare — tvättföreståndarinna, kokerska, maskinist och eldare. Officers- och underofficerskårerna anställde som entreprenör för mathållningen i resp. mässar fru Östlund, som på Mohed handhavt den s. k. Musikkällaren. Att svara för förvaltningen i mässarna utsågo de såsom mässofficer löjtnant A. Masreliez och såsom mässunderofficer sergeant P. Hallin. Som föreståndare för manskapsmässen hade utsetts fru Östlunds son.

I de tre bataljonskasernerna voro kompanierna så fördelade, att det med lägsta numret låg på nedre botten samt de övriga i stigande följd i våningarna däröver. Stads- och sockenkontingenterna av värnpliktiga sammanhöllos enligt den uppgjorda fördelningen i allmänhet på ett och samma kompani, men exempelvis den från Gävle var så stor att den måste fördelas på två (5 och 6 komp). Om jag minnes rätt, voro hälsingar placerade på I bat, gästrikar på II bat samt både hälsingar och gästrikar på III bat. De icke vapenföra voro fördelade i förläggningshänseende på alla kompanierna, likaså musikmanskapet. Som tidigare nämnts, var volontärplutonen förlagd på 7 kompaniet, och själv var jag placerad där som chef för bevärингsplutonen.

Den för bevärингsrekrytskolan uppgjorda signallistan upptog söckendagar: revelj kl. 6.00 fm, första frukost kl. 6.50 fm, frukost kl. 8.05 fm, middag kl. 2.45 em, aftonmål kl. 7.30 em, vaktombyte kl. 8.00 em, tapto kl. 9.00 em och tystnadssignal kl. 9.30 em. Övningspassen blevo sålunda kl.: 7.05—8.00 fm, 9.30 fm—2.30 em och 4.30—6.30 em. Sön- och helgdagar var det den skillnaden, att reveljen gick kl. 7.30 fm samt frukost- och midagsmålen utspisades kl. 9.00 fm, resp. 1.00 em. Även då var ett övningspass inlagt mellan kl 4.00 och 5.00 em. Gudstjänst förrättades i allmänhet i exercishuset, och dit kommenderades kompanierna under dagunderofficerens befäl.

Av ovannämnda signallista framgår, att dagordningen som liknade den på lägerplatsen tillämpade, var föga lämpad för kasernförhållanden, då uppehållstiderna för måltid voro väl knappa för att möjliggöra för i staden boende befäl att i hemmet uti lugn och ro intaga sina måltider. Även den för tillämpning under rekrytskolan upprättade provisoriska regementsinstruktionen hade utarbetats med ledning av motsvarande instruktion på Mohed. Av regementsorderna under året framgår dock, att ändringar eller tillägg i denna instruktion måste göras då och då för anpassning till förhållandena i kasern. Så t. ex. anbefalldes bataljonerna till att börja med att i tur och ordning per dag beordra endera dagkapten, daglöjtnant eller regementsdagunderofficer. Ganska snart övergick man emellertid till att på regementsorder kommendera dagkapten och daglötnant för en vecka i taget. Vakt utgick t. o. m. den 6/4 ur volontärplutonen, därefter ur bataljonerna i tur och ordning med början av I bat. Den bestod då av ett underbefäl och 6 man men ökades snart med 3 man och så småningom med ytterligare ett underbefäl. En gevärspost vid kanslihuset hade att övervaka inpasseringen i detta och dessutom sådan genom de bägge grindarna på ömse sidor, vilka höllos öppna under dagtid. Den andra posten hade att övervaka inpasseringen vid grinden intill C-kasern, vilken för passage till marketenteriet hölls öppen på fritid och att patrullera kring byggnaderna på södra delen av kasergården, då grinden var stängd.

Individuellt ordnad utspisning förekom ej på denna tid, utan varje kompani var i matsalen tilldelat vissa bord. Före måltid fick kompaniets dagkorpral med handräckning ur kompaniet, s. k. »serviser», infinna sig i matinrättningen, där uthämta och på kompaniets bord utplacera erforderlig servis och den i skålar uppbackade maten. Vid matsignalen förde kompaniets dagunderofficer manskapet i linnerockar till matsalen, lät maskapet taga plats vid borden och kommenderade: »Sitt ned!» Vid varje bord utportionerades maten ur skålarna av bordsbefälhavaren under övervakning av dagunderofficeren, som dessutom skulle tillse att bordsskick iakttogs. Efter slutad måltid beordrade dagunderofficeren uppställning utanför matsalen, varefter kompaniet fick upplösas. Dagkorpralen med »serviserna» svarade för avdukningen. Daglöjtnanten eller dagkaptenen hade skyldighet att avsmaka maten och att i matsalen övervaka ordningen. Senare anbefalldes varje man att omhänderhava sin mugg och sitt servisbestick samt att ansvara för rengöringen

av dessa. Då kunde man få se, hur efter slutad måltid beväringen stoppade ned kniven, gaffeln och skeden i sanden på kaserngården för att på så sätt rengöra dem. Detta var ju i högsta grad ohygieniskt och förbjöds givetvis.

Vid inryckningen den 3/4 var kaserngården fortfarande täckt av mycket snö, varför man måste börja med att låta kompanierna skotta upp stora fyrkantiga öppningar inom vilka man kunde ställa upp och ordna övningar. För begagnande av exercishuset fastslogs en tidsfördelning för bataljonerna, som i sin tur fick fördela tiden på kompanierna. Den fastställda tiden möjliggjorde ej att tilldela varje kompani en timme per dag. Något senare fastslogs även en liknande tidsfördelning för begagnande av Stora skjutbanan och Tolfforsbanan. Denna hade disponerats av Militärskolan, och den var belägen på Tolffors Bruks ägor, norr om Gavleån. Eftersom det mellan markägaren och Kronan träffade avtalet om markupplåtelsen gällde i ännu en del år, fick regementet under denna tid använda banan. Någon »regementets uppställningsplats» var då ej fastställd. Så t. ex. anbefalldes vid regementets avlämning till den nye regementschefen i slutet av juni: bataljonerna i dubbelkolonn uti öppen fyrkant med II bat. i mitten omedelbart framför C-kasernen och med front mot öster. Vakten ställde upp för visitation före vaktombytet på kaserngården omedelbart framför kanslihuset och med front mot detta.

Kasernetablissementets högtidliga invigning.

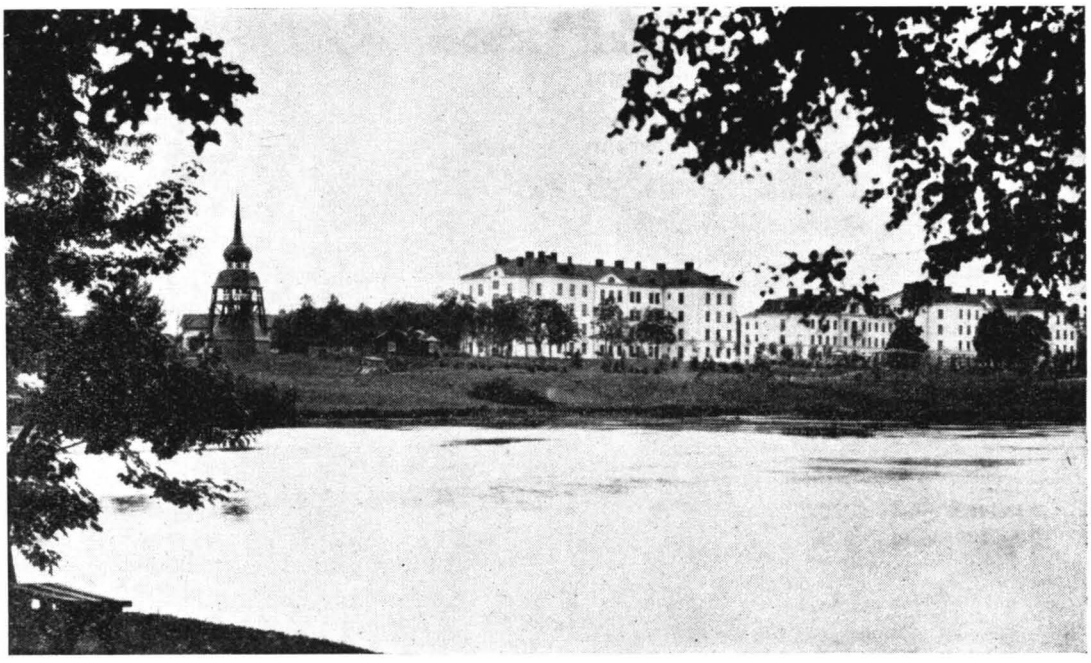
Redan den 4/4 mottog regementschefen den inryckta styrkan i exercishuset, och den 13/4 ställde regementet i stor parad upp där med musikkår, fana och fanvakt ur volontärplutonen och avlämnades till regchefen för den högtidliga invigningen av kasernerna. Till denna

Överste von Krusenstierna.

hade en del personer i staden inbjudits, bl. a. landshövdingen, greve H. Hamilton och borgmästaren C. W. Berggren. Regementschefen förrättade invigningen och ur hans tal må avslutningsorden här citeras: »Må vi därför alla och envar från första stund besjälas av tanken att arbeta för att en sund och god anda här bliver rådande. Må därjämte befäl som trupp finna trevnad här; må den arbetslust, pliktkänsla och samhörighet, som fostrats i det gamla hemmet på Mohed även följa oss på den nya förläggningsorten, och må slutligen regementet gå framåt i troget arbete för fosterlandets bästa och därmed söka återgälda de uppoffringar landet nedlagt och fortfarande nedlägger på vårt försvar. — Med uttalande av dessa förhoppningar inviger jag härmed Kungl Hälsinge regementes nya kasernetablissement..»

Forts. sid. 36

Vy av Kungsbäck.

Den militära själavården genom tiderna

av kapten G. Fernquist.

Källor: *Fältpräster och själavård* av Robert Murray. *Kungl Hälsinge regementes soldatkyrka* av Bengt Ingemar Kilström.

Känt torde det väl vara att medeltidsmänniskan i vårt land var mer än vi medveten om sitt medborgarskap i två världar och ständigt ville påminnas därom. Dess män ville icke lämna kyrkan och kristendomen hemma då de bröto upp från roten för att dra i fält. Under Karl Knutssons krigståg 1452 marscherade sålunda soldaterna under banér med bilder av Sankt Göran, Sankt Erik och Jungfru Maria med barnet. Bevarat finnes ännu ett kvitto från 1485, som talar om, att från Stockholms storkyrka utkvitterats kalk, patén, mässbok och annan gudstjänstlig rekvisita, som skulle medföras under fälttåget mot Riga.

Den förste fältprosten under vasatiden torde ha varit Herr Edvard från Kopparberget, som medföljde Gustav Vasa under hans befrielsekrig.

I Gustav Vasas tjänstgöringsreglemente för knektar, utgivet på Stockholms slott den 12 januari 1545 återfinna vi följande bestämmelser:

»Till det andra skola alla våra knektar och envar särskilt fly allt Guds lastande och förstörande med ord och gärningar och hellre frukta och hava Gud för ögonen, om söndagarna och andra rätta tider höra Guds heliga ord och som kristet folk med rätta bör sig hålla och skicka, vid vår stränga näpst och onåd.»

Den som för alltid har knutit sitt namn till den militära själavårdens historia i Sverige är Gustaf II Adolf. Genom hans krigsartiklar av den 15/7 1621 fick den sitt viktigaste privilegium och arbetsprogram:

»Skall allt avguderi och vad därtill hör förbjudas och ingen belätestillbedjare i lägret lidas, utan strax han därmed beslås, skall han förvisas.

Var morgon och afton skall korum eller bön hållas, vartill först signal skall givas av fältherrns trumpetare. Sedan skola alla ryttarnas trumpetare och knektarnas trumslagare på en gång giva signal och på en gång upphöra, och då skall korum av alla prästerna hållas.

Vilken präst korum försummar att hålla, böte halva sin månadssold till ett krigsmans hospital.

Vilken soldat korum försummar, skall första och andra gången av sin ryttmästare straffas med spö, tredje gången i halsjärn stånda en dag och en natt, där han icke laga förfall haft haver.

Vilken präst drucken befinnes, när korum av honom hållas borde, skall tvänne gånger av fältkonsistoriet förmanas, tredje gången ut ur lägret visas.

Vilken soldat apespel bedriver och sålunda gör gäckeri av gudstjänsten, skall två resor i järn slås, tredje resan som gudstjänsteföraktare arkebuseras.

Minst varje söndag skall predikan hållas, och om lägenheten det så tillåter, därtill en gång i veckan.

Medan predikan varar, skall ingen ölsäljning eller tappning vara, vid godsets förbrytande och halsjärns straff.

Alla kalas och gästabud skola upphöra, när gudstjänsten hålles, vid förut nämnt straff.»

Enligt samma krigsartiklar tillsattes ett fältkonsistorium, som hade till uppgift att öva tillsyn över reglernas upprätthållande. Preses var konungens förste hovpredikant eller i hans frånvaro generalens predikant och som bisittare fungerade de i närheten befintliga regementspastorerna. Under ledning av konsistoriets förste preses, Johannes Botvidi, vilken dog som biskop i Linköping, ordnades och stabiliserades landets militära själavård under 30-åriga kriget. I sin Agenda ecclesiastica (1631) gav han regler för prästernas åligganden och för gudstjänstlivet.

Fältpräst från 1800-talet. Teckning av G. Cederström.

Även för fältprästen gällde den kanoniska regeln, att ingen som mottagit den heliga vigningen, fick bära svärd. Han bar icke uniform utan en svart kaftan, oftast sliten, som på vintern förstärktes med en får-

skinnspäls från bostället där hemma. Till utrustningen hörde nattvardskärlen, som bars i en väldig läderväska. Vid drabbning var prästens plats i regel närmast bakom stridslinjen där hans första uppgift var att ta hand om de sårade.

I sin dagbok lämnar Andreas Westerman, predikant vid Gardet, en ögonblicksskildring från slaget vid Holovzin (4 juli 1708):

»När fienden var förjagad och jag begav mig över älven, fick jag ock där något att göra, emedan uti kärret lågo några som på mig ropade, vilka illa och till döds sårade voro, vilka jag ock uti gyttjan med Herrens heliga nattvard bespisade.»

Några namnlösa soldater och en svartklädd man, som böjer sig över dem i den skymmande kvällen. Några heliga ord, välkända från sockenkyrkan därhemma: »Vår Herres Jesu Kristi lekamen bevare din kropp och själ till evinnerlig tid.» En scen, som upprepades otaliga gånger utan att anses värd ett omnämnande under de sekel, som svenska trupper marscherade längs Europas härvägar.

Genom ett kungligt brev av 1631 hade Gustav II Adolf bestämt, att varje regemente skulle ha sin regementspastor. Denne hade sedan under sig andra präster, av vilka var och en på sin lott skulle få fyra kompanier till fots eller tre till häst. Bestämda löner beviljades efter hand. Det var ett allmänt klagomål, att de militära myndigheterna för militärt eller privat bruk innehöllo löner, som för tillfället voro vakanta.

Ett annat klagomål, som också framkom vid mitten av 1600-talet och framställdes av fältsuperintendenten Samuel Enander (1649) gällde prästernas militära grad.

1701 lät Karl XII utfärda en »Förordning och reglemente för infanteriet», som bland annat fastställde den militära gudstjänsten:

»— — — Såsom all välsignelse kommer utav den allrahögsta Guden, så bör ock dess stora och heliga namn troligen dyrkas och fördenskull gudstjänsten ibland krigsfolket flitigt och utan försummelse idkas, så att uppå sön- och vanliga helgdagar hållas tvänne predikningar: högmässan kl. 7 förmiddagen och aftonsången kl. 2 eftermiddagen. Men om söckendagar hålles bönestunder sommartiden kl. 7 och höstetiden kl. 8 om morgon, om afton kl. 7 om sommaren, men om höstetiden före mörkningen.

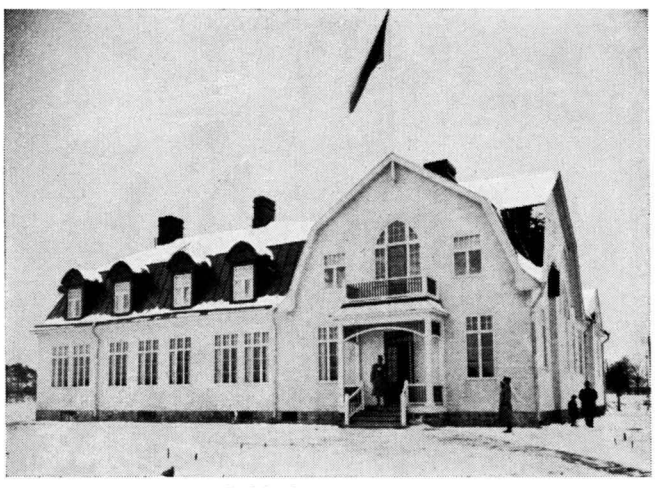
Vid alla vakter och detachementer som utkommenderats bör, förrän de opp- eller bortmarschera, slås till korum, då alla medkommenderade, såväl officerare som meniga falla på knä och i tysthet befalla sig Gud med Fader Vår och Herrans välsignelse. Vilket jämväl bör ske när de återkomma.»

När det gäller den militära själavården bjuder frihetstiden och den gustavianska tiden föga av intresse i jämförelse med det tidigare seklet. De gamla fältsuperintendenterna tillsattes icke längre utan ersattes av fältprosten. Fromheten i de djupa leden var väl av ungefär samma typ som förut. Bland prästerna själva kunde någon gång en avslappning iakttagas, varvid vederbörande fältprost fick ta i med hårdhandskarna.

En helt annan bild bjuder 1800-talets fredliga decennier. Vid 1828—30 års riksdag kom förslag upp om indragning av den gamla regementspastorinstitutionen under motivering att ett regementsmöte om 18 dagar om året ej erfordrade en särskild befattningshavare. Förslaget föll denna gång men återkom. På grund av arméns ökade betydelse i slutet av seklet växte också återigen intresset för den andliga verksamheten. Det var härunder som Förbundet Soldaternas Vänner bildades (1877) och soldathem började byggas.

Liksom 1800-talet bjuder även 1900-talet på skiftande öden för den militära själavården. I samband med 1925 års nedrustning indrogos 46 militärprästerliga befattningar, varvid armén endast fingo behålla två, en pastorstjänst i Boden och en i Karlsborg. Vissa medel disponerades emellertid av Kungl. Maj:t för de värnpliktigas andliga vård. Från såväl militärt som kyrkligt håll föreföll situationen synnerligen otillfredsställande, men någon ändring uppnåddes icke förrän i samband med 1939 års riksdag, som bestämde att samtliga militära förband åter skulle få egen militärpastor. Upptakten till detta lyckliga riksdagsbeslut var den promemoria, som av dåvarande ärkebiskopen Erling Eidem 1936 inlämnades till försvarsdepartementet. Denna promemoria innehöll förslag till militärprästerlig organisation samt nödvändigheten av en mobiliseringsorganisation.

Soldatkyrkan

Soldathemmet 1912.

Som tidigare nämnts påbörjades byggandet av soldathem efter 1877. För Hälsinge regementes del blev frågan aktuell i samband med regementets förflyttning

från Mohed till Gävle. Sedan dåvarande regementschefen, överste von Krusenstierna, erhållit Kungl. Maj:t tillstånd (9 april 1908) att å kronans område uppföra ett soldathem samtidigt som tillstånd erhölls att från enskilda lägerkassan anslå 10.000 kronor påbörjades förberedelserna. Resterande medel insamlades på frivillighetens väg. Inkomna förslag och ritningar granskades och förkastades. Sedan man omsider stannat för en ritning uppgjord av byggmästare C. A. Eklund, Gävle, utsågs som entreprenör byggmästare Anders Nisser från Söderhamn. Grundgrävningarna togo sin början hösten 1910 och i november följande år var arbetet fullbordat. Det nuvarande kyrkorummet var då avsett såsom samlingssal, vilket hade till följd, att någon kyrkoinvigning icke ägde rum vid soldathemmets invigning den 17 november 1911.

1915 tillträdde överste T. G. Nyström såsom chef för regementet och på hans initiativ försågs samlingssalen med ordentlig kyrkoinredning efter en genomgripande nydaning. På hösten 1916 invigde ärkebiskop Nathan Söderblom kyrkan. Det är överste Nyströms förtjänst att regementet äger en egen regementskyrka — en av de ytterst få i vårt land.

Klockstapeln 1916.

Klockstapeln, en förminskad kopia av stapeln vid Ljusdals kyrka, uppfördes av regementets egen personal 1915. Kyrkklockorna bära samma årtal som klockstapeln, 1915, men tillkommo under olika regements-

Interiör av kyrkan 1959.

chefer. Lillklockan har följande inskription: »År 1915 i Konung Gustav V:s åttonde regeringsår, då friherre Carl Alexander Fock var Öfverste och chef för regementet, blev denna klocka gjuten för Kungl Hälsinge regemente af K. G. Bergholtz & Co Stockholm». Storklockan har följande inskription: »1915 i Konung Gustav V:s åttonde regeringsår, då Öfverste Georg Nyström var chef för regementet, blef denna klocka gjuten för Kungl Hälsinge regemente af K. G. Bergholz & Co Stockholm.» Båda klockorna bära på motstående sida hälsingevapnet samt inskriptionen: »Med Gud för konung och fosterland».

Soldatkyrkans inre präglas av en blå färgton och den för kyrkrummet karakteristiska dagern erhålles genom fönstrens vackra glasmålningar. De tre mellersta fönstren på nordsidan, vilka föreställa regementets vapen ,riksvapnet och det Fockska vapnet, tillkommo 1911 under det att de andra härstamma från 1916. Kyrkmålningarna, vilkas motiv och symboler inspirerats av överste och fru Fock, äro utförda av kyrkomålaren Lundin. Målningarna domineras av liljor och rosor, Jungru Marias speciella blommor. De från taket nedhängande gamla regementsfanorna ge även de en speciell atmosfär åt vår soldatkyrka.

Altarets enda prydnader äro ett krucifix skänkt av överste Fock, två ljusstakar samt ett förnämligt antependium, som tidigare tillhört överstens huskapell. Predikstolen, som tillverkades på regementets snickeriverkstad, är försedd med ett predikstolskläde i rött och med handbroderade tre liljekonvaljsbuketter och tre linbuketter — Gästriklands och Hälsinglands landskapsblommor — en gåva av borgmästarinnan Anna Berggren. 1920 tillkom en dopfunt, vilken emellertid ersattes med en ny 1955, inköpt av kyrkans egna kollektmedel. Sin orgel erhöll kyrkan 1918. Orgelfasaden är ritad av arkitekten Fredrik Falkenberg, Stockholm.

Till kyrkans och regementets verkliga klenoder höra dess tre uppsättningar av nattvardstyg varav det äldsta

STYRELSEBERÄTTELSE

Även 1958 medverkade föreningens musikkår på Svenska Flaggans Dag i Gävle. De varma och taktfasta applåder, som följde musikkåren vid utmarschen efter defileringen vittnade om publikens uppskattning av kårens prestationer.

Med anledning av att femtio år förflutit sedan regementet bröt upp från sin gamla lägerplats förlades årsmötet till Mohed och av olika anledningar så sent som i september. Trots detta välsignades föreningen med en strålande mild solskensdag. Arrangemangen kring mötet skildrades utförligt i pressen, varför de icke närmare beröras här. I samband med det korum, som inledde dagen, överlämnade regementschefen en tavla till Mo kyrka. Tavlan, vars huvudmotiv utgjordes av regementets fana, var målad av gävlekonstnären Bertil Lundkvist. Tavlan var försedd med följande text:

I Mo kyrkas hägn
ha i århundraden
Hälsinglands och Gästriklands söner
fostrats för rikets värn.

Plikten bjöd, Herran hjälpte
Vare alltjämt
Gud med oss

Vid årsmötet höll ordföranden parentation över f. d. furiren Trygg, vilken avlidit och sedan föreningen bildades tillhört styrelsen.

Efter årsmötet serverades middag i gamla officersmässen för ett antal särskilt inbjudna gäster. Flera tal hölls och ordföranden överlämnade regementets plakett i guld till fru Eva Westerlund.

Årsmötet godkände års- och revisionsberättelsen och följande funktionärer omvaldes: ordförande överste Hans Berggren, vice ordförande överste Axel Henriksson och överstelöjtnant Arne Dyberg, övriga ledamöter f. d. riksdagsman Per Persson, landstingets ordförande Edvin Jansson, kapten Gert Nilsson, överstelöjtnant K. G. Sohlén, förvaltare E. W. Andersson, riksdagsman Jon Jonsson, häradsdomare O. Östling, vaktmästare H. Månsson, häradsdomare J. A. Andersson, löjtnant E. A. Pira samt hemmansägare Einar Berlin.

Revisorer: banktjänsteman R. B. Engström, herr P. M. Persson, vaktmästare A. Rosengren.

Valberedning: kapten Sten Söderhjelm, kamrer C. Müntzing, ingenjör T. Ygge.

Suppleanter i valberedningen: polisman B. Hofvenstam, fanjunkare L. P. Gustavsson, musikfanjunkare K. A. Lennström.

Revisorssuppleanter: redaktör E. Wickberg, stadsmäklare Folke Löfgren.

Kassans ställning den 31/12 1958:

På bank	Kr.	8.125: 29
På postgiro	»	288: 86
Kontant	»	617: 50
	Summa kronor	9.031 :65

är en gåva av Karl XII. Osökt går tanken till Carl Snoilskys dikt Regementets kalk:

»Och nu, vid dagens första sken
Ur renseln tog du kalk, patén,
Gav trösten efter riset.
I gyllne regementsklenod
Du räckte Dens dyra blod,
Som bjudit rövaren till paradiset.

Som du, jag minns den juninatt,
När kalken, regementets skatt,
Jag fyllde sista gången,
När den gick kring med tröstens ord,
En trumma var mitt altarbord
Och ryssarnas revelj var orgelsång.»

Den består av kalk och patén, tillverkade i Stockholm 1710 av Rudolf Wittkopf. Kalken bär inskriptionen »Anno 1710 d. 27 Julij Aff Kongl Maijt är Denna Kålken gifwen till Öfwerste Lieutenanten Wälborne Herr Johan Hindrich Böcklers i nåder anför Trodde Battalillon». Denna sats förvaras på Gävle museum. Den andra satsen består av kalk och patén i mindre format samt oblatask. Kalk och patén äro tillverkade i Stockholm 1788 av Petter Eneroth samt oblatasken av J. M. Bergs, Stockholm, samma år. Den tredje satsen bestående av kalk, patén och oblatask är tillverkad år 1806 av J. W. Zimmerman, Stockholm. De för nattvardsvinet avsedda tennflaskorna sakna stämplar.

Under soldatkyrkans snart 43-åriga tillvaro ha gåvor av olika slag för dess smyckande strömmat in från regementets egen personal, — civilanställda, befälskårerna och deras familjer samt de värnpliktiga — ett bevis för stolthet och kärlek till den egna kyrkan.

»Allt fick sin vigning i kyrkans famn,
Brudgummens löfte till bruden,
Hemmet, de nyföddas kristna namn,
Kämparnas färd till den sista hamn,
Fanan och konungaskruden.»

Må psalm 533 »Fädernas kyrka i Sveriges land . . .» minna oss hälsingar om vår klenod — den egna regementskyrkan.

G. Fernquist.

Regementets dag 1959 på Kungsbäck Söndagen den 14 juni

Inflyttningen på Kungsbäck... Forts. från sid. 31

I anledning av dagens betydelse avlätos telegram till H M:t Konungen, cheferna för Kungl Lantförsvarsdepartementet och VI arméfördelningen, generalmajorena O. B. Malm och J. G. Wikander. Från samtliga ankommo svarstelegram i vilka framfördes ett tack för hälsningen från regementet och en önskan om lycka och trevnad för regementet i dess nya hem.

Med denna invigning torde inflyttningen i kasernerna på Kungsbäck år 1909 kunna anses avslutad, varför jag sätter punkt för skildringen av den. Av det sagda framgår, att jag varit med från början vid regementets övergång från indelt till kasernerat truppförband. Det har för mig varit av stort intresse; likaså att i fortsättningen kunna följa utvecklingen och iaktta alla de stora förändringar, som tid efter annan genomförts inom kasernetablissementet eller på övningsfältet för att tillgodose de krav på rationalisering och modernisering, vilka under senare tider ställts ifråga om organisation, beväpning, utrustning, förläggning, utspisning och utbildning. Glädjande har också varit att se hur vacker och lummig regementsparken blivit under de gångna 50 åren. Sett från Dammbron, anser jag, att partiet med dammen, regementsparken, klockstapeln, soldattorpet, kasernerna, Vall och Boulognerskogen är ett bland de vackraste i Gävle, särskilt sommartid.

Må det så till sist tillåtas en gammal hälsinge, att — delvis med användande av några ord, som min kompanichef yttrade efter rekrytkompaniets inmarsch på kaserngården den 15 februari 1909 — uttala en varm önskan, att kasernerna på Kungsbäck alltjämt måtte förbli ett trivsamt hemvist för hälsingesoldater, då de övas i vapnens bruk till Fäderneslandets försvar.

Mars 1959.

K. G. Sohlén

---

50 år på... Forts. från sid. 16

band med Karl XII:s krig fördes under landsvägsmarscher, umbäranden och strider från Mohed — till Poltava.

Krönikören är medveten om att mycket mer borde ha tagits med i en exposé av detta slag, men »Bockens» sidoantal är begränsat.

Det ligger mörka moln över Europa, och slagskuggorna ha börjat sprida sig till alla världsdelar. Må »återblicken» avslutas med den gamla krigarbönen: »Gud bevare Konung och Fädernesland».

PROGRAM

för Regementets Dag 1959

Söndagen den 14 juni

Kl 0750–0900	Revelj och paradmarsch i staden. Flaggorna hissas. Marschmusik i staden.
1200–1310	Avlämning, parad för fanan, fanmarsch, korum, högtidstal, medaljutdelning och förbimarsch.
1300–2100	Utställning i exercishuset.
1300–1400	Konsert i regementsparken.
1300–2400	Nöjesanordningar i regementsparken.
1300–	Visning av regementet.
1415–1445	Stridsövning.
1500–1600	Ryttartävlingar på Valls äng.
1500	Kamratföreningens årsmöte i ordersalen (1 tr upp i marketenteriet)
1515–1615	Kabaret i regementsparken.
1530–1900	Middag i matsalen för vpl och civila efter eget val av tid.
1700–1800	Kabaret i regementsparken.
1815–1915	Flergrensstafetten.
2000–2100	Kabaret i regementsparken.
2100	Flaggorna halas. Paradmarsch.
2110–2350	Dans i regementsparken.
2400	Tapto.

Armémusikkåren och Kamratföreningens musikkår medverka.
Parkering å kaserngården och Valls äng.
Lördag 13/6 nöjesanordningar 2000–2400 i regementsparken.

— GYNNA LÄGERKASSAN —

Besök Soldathem och marketenteri

Vid val av Eder

Brandförsäkring

bör Ni givetvis anlita

Gestriklands Brandstodsbolag

med dess sedan gammalt låga premier.

Infordra premieuppgift.

Anlita hembygdens eget försäkringsföretag

Upplysningar lämnas av ordföranden i Edert distrikt och på bolagets huvudkontor, N. Strandgatan 29, Gävle. Telefon 201 43, 261 43 och 164 43, linjeväljare.

För utlandsresan ordnar sparbanken valutan

Gefle Sparbank

Telefoner:
20416 och 13916

OLSSONS
BLOMSTERHANDEL

Nygatan 15
GÄVLE

Restaurant
Skeppet

LUNCH
DINÉ
SUPÉ

A'la carte

Goda viner Öl från fat

KONDITORISERVERING

— **Musik** —

Färg-handla

hos

ERIK LINDBERG

Färghandel AB

GÄVLE

Centralpalatset tel. 297 40
filial Kristinaplan tel. 201 00

Stor sortering, snabb expedition, sakkunnig personal och låga priser.

Stöd

KAMRATFÖRENINGEN

genom medlemskap

Årsavgift med »Bocken» kr. 2:—

Adress: I 14, Gävle

Postgiro: 137332

Södra Norrlands
Trädgårdscentral

Förening u. p. a. SKÅNELAGRET

Drottninggatan 45 - Gävle

Frukt- och Trädgårdsalster
i parti

Grohmanns

Frukt, Choklad
Konfektyrer

Nygatan 31, Gävle
Tel. 20069 & 20637

LIDHOLMS

— hela familjens

MODEHUS

Herrkonfektion	Gosskonfektion
Herrekipering	Gossekipering
Herrskrädderi	Herr o. Damskor
Damskrädderi	Damkonfektion

Lidholms

GÄVLE Tel. 292 40 • HOFORS Tel. 203 04

GOD MAT

till lågt pris i trivsam miljö

Konsum - Restaurangen

i Varuhuset N. Kungsgat. 7 Tel. 261 80
Självservering
Öppet: Vardagar kl. 8—20, Söndagar kl. 10—20

Grillen - Varuhuset

Tel. 261 80
Öppet: Alla dagar kl. 11—20
Lunch - middag - supé - Konditoriservering

Restaurang Tre Stockar

Kastsjötorg Tel. 921 00
Öppet: Vardagar kl. 8—20, Söndagar kl. 9—19
Lunch - middag - supé - Konditoriservering
Beställningar emottages

konsum alfa

En god rätt ännu godare med

GUSTAFSBRO

GOTT o. LÄTT

lagrat lättöl

TRETORN

ledande märke

i GUMMISKOR

Skomagasinet

Drottninggatan 33 Gävle Tel. 235 77

Flyg-
Båt-
Buss-
Tåg-
Sällskaps-
RESA

För välplanerade resor
kontakta

Andersson & Lundqvist Resebyrå AB

Drottninggatan 48, Gefle.
Tel. 026/298 60 Telex 8049

Av STR auktoriserad Resebyrå.
Medlem i Svenska Resebyråföreningen.

Boktryckeri
Bokbinderi

GT GEFLEBORGS TRYCKERI AB
Åkargatan 67 Gävle

Åtvidabergsinstitutet — skolan för maskinskrivning och maskinräkning — skolan där man trivs — med moderna hjälpmedel som snabbare gör Er till en bättre maskinskrivare eller maskinräknare.

även kvällskurser

Norra Kungsgatan 11, Gävle, telefon 244 40

ÅTVIDABERGS institutet

Bocken 1959
Dokumentet är skannat med upplösningen 300 pixlar/tum (120 pixlar/cm) och är direkt överfört till filformatet PDF (ver 6.0 eller senare). Arbetet har utförts av **Ulf Holmberg 2008-05-08**.